

Ivna Anzulović

Ninska plemićka obitelj Pritičević i njihova kuća u Novigradu

UDK: 929.52 Pritičević "15"
911.375.632 (497.5 Novigrad) "15"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1. 9. 2009.
Prihvaćeno: 5. 9. 2009.

Ivna Anzulović
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru
HR, 23 000 Zadar
Obala kneza Trpimira
ivna.anzunovic@zd.htnet.hr

| 403

S. Gunjača, ubicirajući srednjovjekovna sela oko Doca kod Novigrada spomenuo je i reambulaciju dobara ninskoga plemića pok. Bernardina Pritičevića izvršenih sredinom 16. st. na području Novigrada. Autorica na osnovi arhivske građe šire obrađuje rod i ninsku plemićku obitelj Pritičević, njihovo rodoslovlje, posjede i kuće, uzroke spomenute reambulacije, te na koncu ubicira kuću ninskih plemića Pritičevića u Novigradu, a čiji položaj ranije nije bio poznat.

Ključne riječi: ninski plemići Pritičevići, posjedi Pritičevića, Pritičevića kuća i zidine u Novigradu, novigradski suburbium, ninski Kašići, šibenski plemići Ferre i Šižgorići

Kada je S. Gunjača 1963. g. u *Starohrvatskoj prosvjeti* objavio rad o srednjovjekovnom Docu kod Novigrada, gdje je donio širu povijesnu, topografsku i arheološku analizu ovog područja, na vidjelo su izašli i neki podatci o ninskoj plemićkoj obitelji Pritičević. Govoreći o ubikaciji Doca kao i njemu graničnih okolnih sela spomenuo je procjenu dobara ove obitelji, Bernardina Pritičevića na području Novigradskog distrikta iz 1556. g. kao i reambulaciju iz 1560. g., a izvršenih na zahtjev Marije (*Mariete*) žene pok. Bernardina Pritičevića. Slijed ove reambulacije od zapada prema istoku poslužio je Gunjači pri ubiciranju srednjovjekovnih sela koja graniče s Docem, a time i točnijoj ubikaciji samoga Doca. Popisivači i procjenitelji dobara najprije su došli u selo Čerince, najzapadnije selo Novigradskog distrikta u kojemu su Pritičevići imali posjede, te nakon toga nastavili prema istoku, pa su tako došli u selo Pritičeviče, zatim na istom pravcu nešto istočnije u selo Biljane i na koncu su iz Biljana skrenuli prema sjeveroistoku u Dolac. U Docu su Pritičevići imali tri ždrijeba zemlje s kmetovskim nastambama, podvornicama i drugim zemljištima. Posjede u Docu pokazali su i procijenili Grgur Speršić i Toma Stupić stanovnici Šprljevacu u Docu. Iz Doca (ili točnije kroz Dolac) produžili su prema Novigradu u kojem su utvrdili da je Bernardin imao kuću s dvije zidine, ali Grgur Speršić i Toma Stupić nisu procijenili vrijednost ove kuće kao i dviju zidina jer su smatrali da za to nisu mjerodavni.¹

Gdje su bile kuće Pritičevića, Gunjača ništa ne govori. Iz spomenute reambulacije to se i ne može zaključiti jer se njihov položaj ne spominje u dokumentima kojima se koristio. O tome u Novigradu ne postoji nikakva tradicija ni tragovi, niti je ikome poznato da su u Novigradu postojale kuće ninskih plemića Pritičevića. Gunjača također ne govori zašto je udovica pok. Bernardina Pritičevića tražila reambulaciju njegovih dobara.

Malo se zna o ninskim plemićima Pritičevićima, premda je još 1935. g. P. Grgec u sarajevskom *Napretku* objavio rad o štapu hvarskog biskupa (od 1510. –1523. g.) fra Frane Pritića (Pritičevića),² a u kojem govori

i o njegovoj braći i ostalim članovima ove ninske plemićke obitelji, osobito o njihovu značenju i hramu u borbama s Osmanlijama u kojima su dvojica braće izgubila i živote. P. Grgec podatke o njima crpio je isključivo iz Sanudova Dnevnika. O Frani Pritiću kao franjevcu konventualcu i hvarskom biskupu govori i M. Oreb u knjizi o zaslužnim članovima Provincije sv. Jerolima franjevac konventualaca, te ističe njegove moralne i intelektualne vrline.³ Ninski Pritičevići bili su značajna obitelj koja se posebno istaknula u borbama s Osmanlijama na kraju 15. i samom početku 16. st., ali u literaturi o povijesti zadarskoga kraja nije im dano zaslužno mjesto. Premda su bili ninska plemićka obitelj, o njima ne nalazimo ništa napisano u Radovima Instituta za povijesne znanosti JAZU posvećenim Ninu, isto tako nema ništa ni u *Prošlosti Zadra*, ni u monografiji T. Raukara *Zadar u XV. st.*⁴ Tragom izvora kojima se koristio S. Gunjača, iz fonda samostana sv. Dominika u Zadru, našli smo obilježja građe vezane uz ovu obitelj, osobito uz njihove zemljišne posjede i kuće. Ta građa, kao i ona druga iz zadarskih bilježničkih spisa u kojoj smo otkrili mnoge oporuke i kupoprodajne ugovore vezane uz ninske Pritičeviče, omogućila nam je da nešto više kažemo o ovoj obitelji, osobito o njezinim rodbinskim vezama, posjedima, kućama, kao i dotama i inventarima u tim kućama.⁵ Na osnovi te građe otkrili smo gdje je u Novigradu bila spomenuta kuća Pritičevića.

Ovdje ćemo se najprije osvrnuti na rod Pritičevića, prikazati rodoslovlje ninske plemićke obitelji Pritičević kao i njihove posjede, osobito one na području Novigradskog distrikta, kako bismo lakše pratili događaje

zlatar iz Knina. Štap ima sličnosti sa štapom zadarskog nadbiskupa Vallaresa. Bezić Božanić 1980, str. 30; HLE 2005, sv. 2, s.v. Dubravčić, Pavao.

1 Gunjača 1963, str. 12, 13; DAZd, SSD, kutija 3.

2 Grgec 1935, str. 111–119. Utvrdio je da je hvarski biskup koji je u šematizmu hvarske biskupije zabilježen kao Franciscus Patricius, a tako ga zove i Farlati, zapravo fra Frane Pritić pripadnik ninske plemićke porodice Pritić ili romanizirano Priticio; O njegovu štapu, koji se i danas čuva u Hvaru u novije vrijeme pisala je i N. Bezić–Božanić. Za štap kaže da je jedan od najvrjednijih zlatarskih predmeta otoka Hvara. Napravio ga je Pavao Dubravčić,

3 Oreb 1973, str. 106–107. Franu Pritičevića nalazimo kao franjevca reda Male braće 1509. g. (*Reuerendum fratrum Franciscum Prititum ordinis minorum ...*) DAZd, SZB, Š. Coerenich, B.I/1,3. VII.1509.

4 Radovi Instituta za povijesne znanosti JAZU, 16–17, Zadar, 1969. U ovim Radovima Pritičevići se jedino nabrajaju među nestalim plemićkim ninskim obiteljima u radu M. Novak Sambrailo, Političko upravni položaj Nina u doba Mletačke republike, 179 i u radu R. Jelića, Ninjani u zadarskim crkvenim maticama XVI i XVII stoljeća, 598.; Nada Klaić, Ivo Petricioli, Zadar u srednjem vijeku do 1409. Prošlost Zadra II, Zadar, 1976; Tomislav Raukar, Ivo Petricioli, Franjo Švelec, Šime Peričić, Zadar pod mletačkom upravom (dalje Prošlost Zadra III), Zadar, 1987; T. Raukar, Zadar u XV stoljeću, Ekonomski razvoj i društveni odnosi, Zagreb, 1977.

5 O ovoj obitelji spremam poseban rad, a ovdje će u najkraćim crtama biti prikazani neki članovi ove obitelji i njihovi posjedi.

vezane uz njihovu kuću i zidine u Novigradu. Zatim ćemo nešto reći o izgledu novigradskog *suburbiuma* od druge polovice 15. st. do konca 16. st i tako dati okvir u kojem se nalazila kuća i dvije zidine obitelji Pritičević. Na koncu ćemo ubicirati i kuću ninskih plemića Pritičevića u Novigradu.

I

Rod Pritičevića i rodoslovlje ninske plemićke obitelji Pritičević

Građa s kojom raspolazemo pruža nam malo podataka o podrijetlu hrvatskog plemićkog roda Pritičević. Najraniji oblik imena ovoga roda je Pritičević, a kasnije se češće javlja i oblik *Priticio*, *Pritizio* ili *de Priticiis*. Kao ninska plemićka obitelj spominju se od 14. st, i od tada ih sve češće nalazimo u izvorima, osobito kroz 15. st. pa do sredine 16. st. kada izumiru u muškoj liniji.

S. Gunjača smatra da su Pritičevići podrijetlom iz sela Starošana, pozivajući se na ispravu iz 1253. g. u kojoj se spominje Ivan Pritičević iz Starošana *simul cum Iwano Pruticheuich de Starowsano*.⁶ To je prvi poznati član ovoga roda, a nakon toga 1297. g. kao stanovnika Nina nalazimo Dragoslava Pritičevića (*Dragoslauo Priticeuich*), koji kupuje 29 gonjaja zemlje na Bertoličinu ratu.⁷ Dragoslav je već vlasnik na ovom istom položaju jedne čestice zemlje, a koja se nalazi u granicama s jugozapadne strane čestice koju kupuje. Gunjača također zaključuje da se vjerojatno u razdoblju od 1253. do 1297. g. *bar jedna grana* ove obitelji doselila u Nin.⁸ Prema tome Pritičevići, premda su bili ninsko plemstvo, izgleda da svojom starinom ne potječu iz Nina već su im korijeni u središtu Ravnih kotara.

Godine 1350. Dragoslava Pritičevića nalazimo zajedno s pripadnicima poznatih hrvatskih rodova, i to Tugomirića, Virevića i Karinjana, koji pred vrans-

kim ivanovcima u Vrani bilježe neke poslove.⁹ Stoga zaključujemo da su i Pritičevići jedna grana nekoga poznatog hrvatskog roda. Ovaj Dragoslav i onaj iz 1297. g. vjerojatno su ista osoba, ali sada dosta stariji, smatramo da nije mogao imati manje od sedamdeset godina. Ime ninskog plemića Ivana Pritičevića, kao i selo Pritičević, 1450. g. nalazimo zabilježeno kao Petričević, a samo selo (Petričević) 1466. g kad se spominje *Jurai Zapnich de villa Petriceuich districtus Iadre*, ali ne znamo je li to jedan od oblika imena ovoga roda ili možda pogreška bilježnika.¹⁰ Isto tako godine 1556. nalazimo ime Marijete udovice Bernardina zabilježeno kao *Marietta relicta domini Bernardini Petriceuich de Iadra*.¹¹ Poznato je da se jedna grana roda Mogorovića nazivala Petričević i da potječu iz Like, međutim nije sigurno možemo li ih dovesti u ikakvu vezu s našim Pritičevićima.¹² Samo značenje riječi ili imena Pritić nije nam poznato. P. Grgec predlaže korijen imena ovog roda od imena Fred, Frid, Frit, i na koncu oblik Prit nastao glasovnom promjenom.¹³ Oblik Pritičević je patronimik od imena ili nadimka Pritić, tj. deminutiva imena Prit, ali nama nepoznata značenja po kome se ta grana roda počela nazivati Pritičević, pa je sin Pritića Pritičević. Takvo ime nalazimo godine 1321. g., kad se spominje Vuko sin Pritića od roda Hotučana (*Wlko filio Pritichii de genere Hotughan*).¹⁴ Kako se ime Pritić javlja u rodu Hotučana možda se njihovo podrijetlo može vezati uz ovaj rod.¹⁵

6 CD IV, 524–523. Ivan Pritičević u ovoj ispravi spominje se kao osoba postavljena za određivanje granica posjeda Podgorje, a koju nalaže kralj Bela. Međutim treba uzeti u obzir da je isprava falsifikat; Granice Starošana prema dokumentu iz 1285. *jesu: ab oriente Roscane et villa Bristena filiorum de Casichi, ex parte occidentis Semelnic, ex parte aquilonis Poletchis ex parte australi Subichi et Radobuchia*. C D, VI, 533. Prema tome Starošane su se najvjerojatnije nalazile na području današnjega Gornjeg Zemunika ili Donjih Biljana. O položaju Starošana vidi i: Gunjača 1963, str.14, Jakšić 1997.str. 24–26.

7 Praga 1958, str. 21; CD II, Dodaci, 2002.str. 271. Bertoličin rat nalazio se u Privlaci.

8 Gunjača 1963, str. 14.

9 CD XI str. 566. *presenciam Cosmas Michouilig Tugomirig, Nouac condam Stanislai Vireuig, Iohannes condam Dissoy de Quirino, Dragoslaus Priticeuig, Iacobus Gregorii et Stephanus Merdesse de Quirino*.

10 DAZd, SZB, Baptista Marci de Venetis, B. jedina, str. 70–70'. *Stanissa Drascich de villa Petriceuich districtus Nouigradi et Radassinus Sifchouich de dicta villa.... suprascripta villa Petriceuich.....de sirocho Iohanes Petriceuich*. U tekstu se više puta spominje ime Ivana Petričevića; DAZd, PSK, br. 43. 1466.

11 DAZD, SSD, Kut.3, br. 61, str. 22.

12 Antoljak 1962, str. 4; Ančić 2005, str. 77. 22. III. 1401.... *nobili viro Butco Petriceuich...* od roda Mogorović. Rodu Mogorovića pripadao je i Hreljac Petričević (*nobili viro Cregliaç Petrichevich*), a koji od Karla Kurjakovića kupuje jedan ždrijež zemlje u selu Buković u Luci *in nostra villa vocata Buchovichii in Liccha* (kod Ljubića neispravno u Lici), a koje selo je jugozapadno selu Pritičević. Od ovoga Hreljca kasnije će nastati jedna grana ovoga roda koja se zvala Hreljac–Petričević. Ljubić X, 1981, str. 325.; Ljubović 2003, str. 126–127.

13 Grgec 1935, str. 114.

14 CD, IX, 23.

15 Rod Hotučana podrijetlom je iz Hotuće u Lici, koja se nalazila na području oko današnjega Gračaca. Imali su

Vjerojatno je jedan dio Pritičevića i dalje ostao živjeti na svojem starom području i nije pripadao ninskom plemstvu. U selu Trnovu 1398. g. poslužitelj u crkvi sv. Mihovila je svećenik Ratko pok. Jurja Pritičevića (*Presbiter Ratco q. Georgi Priticeuich officiatu ecclesie Sancti Michaelis de Ternouo*).¹⁶ Godine 1400. on piše oporuku svojom rukom, a nalazimo je zabilježenu na latinskom kod zadarskog bilježnika Petra Serčane.¹⁷ U oporuci je zabilježen kao Ratko Pritičević, sin Jurja Stanislavčića, a po tom je očito da se jedan njegov predak, najvjerojatnije djed, zvao Stanislav. Izvršitelji oporuke Ratka Pritičevića (*Ratci Priticeuich*), su osobe koje su bile na određenim službama u Novigradu, kao i one iz bliže okolice Novigrada.¹⁸

Pavla Dragoslava Pritičevića prvi puta u izvorima nalazimo 1384. g.¹⁹ Pavlov otac Dragoslav ne spominje se kao pokojni, pa možemo pretpostaviti da je tada još na životu. Pavao Pritičević (*Paulus Priticeuich*) kao vlasnik zemlje u Biljanima spominje se 1388., 1389. i 1391. godine²⁰ Pavla Pritičevića pok. Dragoslava kao ninskog plemića nalazimo u ispravi iz 1393., a koja je na popisu isprava u inventaru Ivana Kašića iz 1698.²¹ Ispravu je izdao ninski kaptol s datumom od 13. I. 1393.

zemlje i u Ravnim kotarima. V. Klaić 1902, str. 30.; Osobito se u tome ističe jedna grana koja se zvala Jakovčić, a imali su zemlje uglavnom na području Novigradskog distrikta, na području današnjeg Islama i Kašića, kao i Murvice itd. DAZd, SZB, *Iacobus quondam Ostoya*, B. jedina, F. 6, str. 26', 1439.; F. 6, str. 40, 44', 45, *Philippus Iacobich de Chotucha de Vltromontana*, ... *Philippus Iacobich nobilis de Hotuchia*, ... *Philippus de Hotuchia de Vltromontana*. Čak se na području sela Podbrđana ili Podbarjana nalazio položaj Kotušćina (*Cotuschinam*) nazvan svakako po rodu Hotučana. A Starošani, u kojima prvi put nalazimo Pritičeviće, i Podbrđani su susjedna sela. DAZd, SZB, T. Prandino, 1412. g., 3. ... *vocatam Cotuschinam positam in villa Podbriglane districtus Iadre... de quirina sunt territorio ville Terčiči et ... totam presentibus sunt teritoria ville Podbriglane...*

16 DAZd, SZB, A. de Rivignano, B. II, F. IV. 68.

17 DAZd, SZB, P. Serčane, B. I, F. II, str. 430. 27. IV, 1400.

18 To su: fra Blaž gvardijan sv. Kate u Novigradu, Gojtan pod knez kneza Butka (Kurjakovića), Ivan Mušetić iz Čerinca i Gerard iz Čerinca sin Pavla... *fratrum Blaxium quardian in sancta Catharina sub Nouum castrum, Goytan vice comitis comitis Butchi et Ivan Mussetich de Zerinaç et Gerardum de Zerinaç filium Pauli et istis comisariis supra dicto...*

19 Srednjovjekovni registri zadarskog i splitskog kaptola, vol. 2, Velika bilježnica zadarskog kaptola, Zagreb, 2007, (Priredili Damir Karbić, Maja Katušić i Ana Pisačić), str. 69.

20 Isto, 145, 167. M. Ančić 2005, str. 167. Biljane su na području Novigradskog distrikta.

21 DAZd, SZB, N. Lomazzi, B. V, inv. Ivana Kašića, br. 49. 25. XII. 1698. str. 12', (dalje Inv. I. Kašića)

g., a izdana je na ime Pavla pok. Dragoslava Pritičevića, plemića iz Nina (*Paulo quondam Dragoslaus Priticio nobile de Nona*). S tom ispravom potvrđuje se da je Pavao Pritičević kupio zemlje in Sterniza od braće Hlapčić.²² Pavao se spominje i 28. II 1398., kada od Jelene udovice Ratka Boršina iz Nina kupuje solane u Privlaci (*ser Paulo condam Dragoslaui Priticeuich civi None*).²³ Pavao Pritičević spominje se i 1399. g. kada kupuje jedan ždrijež zemlje u selu Baščici od Stjepana Milogošta iz Nina.²⁴

Gunjačina tvrdnja o vremenu dolaska Pritičevića u Nin može se prihvatiti, a ovi ugovori pokazuju da zemljišta i solane na ninskom području stječu kupovinom. Pitanje je kada Pritičevići postaju ninski plemići? Pavao je svakako bio ninski plemić, ali nismo sigurni da je to bio i njegov otac Dragoslav.

Pavao Pritičević imao je ženu Katarinu koja se kao udovica spominje 1437. g. kao i njihov sin Grgur, o kojem kasnije nemamo nikakvih podataka.²⁵ Nakon Pavla u izvorima nalazimo Ivana, premda nigdje nemamo potvrdu da je on sin Pavla, ali možemo pretpostaviti jer jedan od njegovih petero sinova nosi ime Pavao, a što je sukladno srednjovjekovnom običaju nasljeđivanja imena u obitelji.²⁶ Ivan Pritičević iz Nina (*Petriceuich de Nona*) prvi put se spominje u izvorima 1450. g. kao vlasnik zemalja u selu Pritičevići (*Petriceuich*) u Novigradskom distriktu.²⁷ Njegova sestra Leona ženi se za paškog plemića Martina Kašića, sina Jurja, osnivača ninske grane Kašića.²⁸ Za sada nam nije poznato tko je bila žena Ivana Pritičevića. Imena ostalih njegovih sinova su Nikola, Frane (kasnije hvarski biskup), Bernardin i Kristofor.²⁹ Kristofor se već 1491. g.

22 Na zadarskom području ne postoji srednjovjekovno selo ovoga imena, pa se možda radi o selu Stenici ili Stinici, ako ne o Strmici kod Knina. *Vna feda dal capitolo di Nona con la qual atesta laquisto fato di certe tere da Paolo q. Dragoslaus Priticio Nobile di Nona uendute al medesimo da fratelli Hlapicis poste in Sterniza dal 1393 li 13 Gienaro.*

23 Praga 1958, str. 66.

24 Inv. I. Kašića, str. 17'. Pergamena na popisu isprava u inventaru I. Kašića izdana od ninskog kaptola 15. I. 1399. Selo Baščica pripadalo je Novigradskom distriktu.

25 Inv. I. Kašića, str. 12. U inventaru je zabilježena oporuka Katarine, udovice Pavla Pritičevića (*Catarina relictia Paolo Priticeuich*) od 26. II. 1437.

26 DAZd, SSD, kut. 3.

27 DAZd, SZB, Baptista Marci de Venetis, B, jedina, str. 70-70'.

28 Martin je 1486. g. primljen u ninsko plemstvo. Granić 2002, str. 54.

29 DAZd, SSD, kut. 3.

i 1494. g. spominje kao stanovnik Zadra.³⁰ Nikola i Bernardin bili su mletački plaćenici i zapovjednici stratiota, a ratovali su i u sjevernoj Italiji, gdje je Nikola i poginuo pod Pisom.³¹ U obrani Nina istaknuo se Pavao, koji se probio sa svojom četom i donio gradu hranu i streljivo.³² Bernardin je nakon povratka iz Italije služio u Šibeniku, gdje je i poginuo 1507. g.³³ Kristofor je također poginuo u borbi s Osmanlijama kod Nadina.³⁴ Poslije je u mletačkoj službi ostao jedino Pavao koji je umro 1509. g.³⁵ Nikola, Bernardin i Pavao pokopani su u crkvi sv. Dominika u Zadru. U izvorima se spominje njihov grob od mramora na kojem je bio urezan epitaf.³⁶

Ivan je imao i tri kćeri Franicu, Mariju i Katarinu. Franicu bilježnički spisi bilježe kao *Francescinu*, dok njezin brata Pavao, u dokumentu koji je pisao vlastoručno i kojim se prima nasljedstva ostavljenog u oporuci oca Ivana, donosi hrvatski oblik njezina imena Franica (*Franizza*).³⁷ Franica se udala za šibenskog plemića Mihovila Ferru (*Ferro*). Imala je djecu Margaritu, Magdalenu, Leonu i sina Franu.³⁸ Očito je Franica dala imena svojoj djeci po svojoj teti Leoni i po svome bratu Frani. Leona se udala za šibenskog plemića Jurja Šišgorića.³⁹ Katarina je bila redovnica u samostanu

sv. Nikole u Zadru.⁴⁰ Marija je još 1489. g. neudata, o njoj kasnije ništa ne znamo jer ju više ne nalazimo u izvorima.⁴¹

Pavao se oženio Margaritom,⁴² kćeri paškog plemića Dominika Diškovića ili Deškovića, doseljenog u Nin i Marije Stupić iz Nina.⁴³ Margarita je bila na životu još 1545. g. kada piše svoju oporuku.⁴⁴ Bernardinova žena zvala se Lukrecija, ali nam je nepoznato njezino podrijetlo.⁴⁵ Ne znamo je li Kristofor bio oženjen.⁴⁶ Bernardin, koji je 1507. g. poginuo kod Šibenika i Lukrecija imali su sina Bernardina o kojem se kao skrbnik brinuo stric Frane.⁴⁷ Bernardin je bio posmrče, te je na oca dobio ime.⁴⁸ Oženio se 1532. g. Marijetom kćeri pok. Pavla Paleologa sina Dominika iz Venecije, ali nisu imali nasljednika.⁴⁹ Umro je 1554. g. i bio pokopan u crkvi sv. Dominika, kojom prilikom je u crkvu sv. Dominika stavljen njegov oklop pršnjak, a u grob koplje.⁵⁰ Marijeta je svoju oporuku napisala 9.V.1555. g.⁵¹ Za nasljednika je imenovala Petra sina pok. Dujma Cedulina u čijoj kući je i napisana oporuka. Traži da se pokopa u crkvi sv. Dominika u grob svoga muža Bernardina. Međutim, ona se uskoro udaje za Ivana *de Vertiisa* iz Kopra i traži da se procijeni imanje njezina muža i da joj se od toga imanja isplati njezina dota.⁵² Upravo je isplata dote bio razlog zbog kojeg je Marijeta zahtijevala reambulaciju i procjenu dobara svoga muža, pok. Bernardina Pritičevića, a o

30 DAZd, SZB, F. Grisinus, B.II/6,12, 1491. *Ser Cristoforus Priticeuich de Nona habitator ladre*; Isti, B. II/10, 1494. *Ser Cristoforus Priticeuich nobilis nonensis ad presentes habitator.ladre...*

31 Grgec, 115.

32 Isto.

33 Isto; Sanudo, 299.

34 Grgec, 115.

35 DAZd, SZB, Š. Corenich, B. I/1, 29. VII. 1509. Iz ovoga se dokumenta se vidi da je Pavao umro 1509. g., a ne kako kaže P. Grgec 1520.g. Grgec 1935, str.118.

36 DAZd, Privileggi della Magnifica comunita di Nona, Libro IV, 82–83.*tre fratelli dell' antica famiglia Pritica, da cui discende la famiglia Cassio in uarie querre restarono estinti, e questi sono Nicolò, Bernardin, e Paolo sepolti nella chiesa di San Domenico di Zara, come dimostrano glorioso epitafio scolpito nel marmo, che copre le loro ceneri honorate e fedeli.* Danas se o tom grobu ništa ne zna, a pod u crkvi sv. Dominika je betoniran.

37 DAZd, SSD, kut. 3, br. 61. Dokument je napisan vlastoručno, ali nije sačuvan u izvornom obliku, već u prijepisu zadarskog bilježnika Daniela Cavallace.

38 DAZd, SSD, kut. 3, br. 61,*Domina Francescina r. q. D. Michaelis Ferro nobili Sibenici heres substituita ex testamento q. D. Pauli Pritici nobili Nonensi eius fratris.*

39 DAZd, SZB, Š. Budinić, B. I, I/1, 23. X. 1562. *Domino Georgio Sisgoreus agens tamquam maritus et coniunta persona Domine Leone uxoris sue et uti generalis ut dixit procurator, eiusdem ac dominarum Margarita et Magdalena sororum ipsius domine Leonam nec non reuerendi domini Francesci Ferro archipresbiteri et canonici Sibenicensi fra-*

tres ipsarum qui et quam sunt filii domini Michaelis Ferro ex quondam Domina Franceschina filia quondam domini Ioannis de Priticiis

40 DAZd, SZB, S. Corenich, B. I, I/1, 11. 29. VII. 1509.

41 DAZd, SSD, kut. 3. 1489.

42 DAZd, SZB, Š. Corenich, B. I, F. I, 29. VII. 1509

43 Inv. I. Kašića, str. 12'; Granić 2002, str. 38. 39.

44 Inv. I. Kašića, 12', 17. V. 1545.

45 DAZd, SZB, Š. Corenich, B. I, F. I, 29. VII. 1509.

46 DAZd, SZB, F. Grisinus, B. II/6, 1491.

47 DAZd, SZB, Š. Corenich, B. I, I/1, 11. 29. VII. 1509. 12', 1. VIII. 1509.

48 Grgec 117.

49 DAZd, SSD, kutija 3, br. 61. Te godine sklopljen je ugovor o doti koju Marijeta daje djed Dominik, jer otac Pavao nije živ, i to u iznosu od 200 dukata u novcu i 300 dukata u nakitu i odjeći, a majka Milea obećala je dati još 100 dukata od svoje dote.

50 DAZd, SSD, kut. 3, br. 61. *Dui corsalletti de ferro, delli quali ha vno celado, delli qual vno fu posto a S. Domene-go, doue fu sepelito con vna lanza sopradetta.* Jedan od oklopa pršnjaka ima i šljem.

51 DAZd, SZB, Š. Mazzarellus, B. II, F. I, br. 1,

52 DAZd, SSD, kutija 3, br. 61, 219–220. 1. I. 1558. *Domine Mariete filie condam strenui et Magnifici Domini Pauli Paleologo, et vxoris in secundo matrimonio sp. Domini Ioanis de Vertiis nobilis Iustinopolisani.*

čemu je pisao Gunjača ubicirajući sela oko novigradskog Doca. Vjerojatno je Bernardin u svojoj oporuci Marijeti ostavio imanje da ga plodouživa dok je živa, a ako bi se preudala, ne pripada joj ništa od imanja već može dobiti natrag samo svoju dotu koju je donijela prilikom udaje. Kako nisu imali nasljednika, ne znamo koga je Bernardin imenovao nasljednikom jer nam nije sačuvana njegova oporuka, već samo inventar koji je napravljen nakon njegove smrti.

Neki članovi ove obitelji imali su nezakonite sinove, tako je Kristofor imao sina Jerolima, a Bernardin (Ivanov) sina Nikolu. Pavao, brat Kristofora i Bernardina, u svojoj oporuci ostavlja Jerolimu i Nikoli svake godine po šest dukata dok ne dođu u zakonitu dob.⁵³

Ne zna se točno kad su se ninski Pritičevići preselili u Zadar, Kristofor se spominje kao stanovnik Zadra 1491. g.⁵⁴ U popisu stanovnika Zadra i zadarskog područja iz 1527. g. u Zadru je zabilježena obitelj Bernardina Pritičevića koja ima osam članova.⁵⁵ To je Bernardin pok. Bernardina. Bernardin se kao ninski plemić i stanovnik Zadra spominje i 1535. *Domini Bernardini de Pritici nobili None et Iadre habitator*,⁵⁶ a 1545. g. nalazimo Donata Pritičevića ninskog plemića, kao stanovnika Zadra *ser Donato Priticus nobilis None Iadre habitator*.⁵⁷

Na koncu donosimo rodoslovlje ninske plemićke obitelji Pritičević, koje smo sastavili na osnovi gore iznesenih podataka, ali se u dokumentima javljaju još neki članovi ove obitelji koje nismo mogli uklopiti niti povezati u rodoslovlje Pritičevića koje smo sastavili. (Prilog 1.)

Donata Pritičevića, kojeg smo spomenuli kao i njegove potomke ne možemo, povezati sa spomenutom četvoricom sinova Ivana Pritičevića, pa je možda on potomak druge grane Pritičevića ili sin Ivanova brata. Zaključujemo da je i on bio mletački plaćenik tj. vojnik jer ga 1540 g. nalazimo u družini kapetan Nikole Detrešića (*Dominum Donatum Prititiis*).⁵⁸ Godine 1566. spominju se sinovi tada pok. Donata Pritičevića

i Katarine: Ivan zvani *Enea* i Bernardin, koji je još dijete.⁵⁹ Sljedeće godine vodi se spor između skrbnika Bernardina pok. Donata Pritičevića i svećenika Grgura Hmeljkovićem (*Gregorium Chmelchouich*) i njegove braće (iz Knina) u vezi s nekim vrtom što mu ga je ostavio pok. Pavao Pritičević.⁶⁰

Posjedi ninske plemićke obitelji Pritičević

Posjedi ninske plemićke obitelji Pritičević⁶¹ nalazili su se uglavnom u Ninskom i Novigradskom distriktu. Oko samog Zadra imali su također neke zemlje i vrtove. Kuće su imali u Ninu, Novigradu i Zadru. U Ninskom distriktu posjedi su bili u selima: Novoselci, Privlaka, Klanice, Zaton, Jasenovo, Krneza, Podvršje, Stanića selo, Ambroza selo. Bernardin Pritičević na području Ninskog distrikta imao je posjede u Privlaci, i to na položajima Bertoličin rat (100 gonjaja ninske mjere) i Plasine, u selu Jasenovu tri ždrijeba (danas dio Vrsi), a oko samog Nina nalazili su se na položajima Kneginja kod Donjih vrata, Jezero, Perkovo, Ograda, Masline, Gajine, Kod Sv. Nikole, Sosine, Prapratnik, pokraj Gornjih vrata na položaju *Scarlat*, Pokraj Jaruge, Grbe, Sinokosice, Jadarce. Imao je i jedno ribolovište (*peschiera*), kao i tri mala vrta unutar samoga Nina. Zatim je tu još kuća u Ninu koja je procijenjena na 120 dukata. U Zadru su imali kuću koja je procijenjena na 200 dukata. U Rajskoj ulici bila je kućica dijelom od kamena i dijelom od dasaka pokrita kupom, vrijednosti 25 dukata, kao i jedna kućica u predjelu Sv. Jurja za koju su primali live od 10 dukata. U njihovu vlasništvu je i jedna zidina koja se nastavljala na kuću Pavla Kašića, vrijednosti 16 dukata.⁶² Godine 1491. Kristofor je prodao kuću u Zadru u

53 DAZD, SZB, Š. Corenich, B. I/1, 11–12. 29. VII. 1509. .

54 Vidi bilj. 31.

55 Ljubić 1878, str. 209. *Meser Bernardin de Pritici*.

56 DAZd, SZB, M. Zandonatis, B. jedina, sv. 5, 27. IV. 1535.

57 DAZd, SZB, I de Monteferato, B. jedina, F. I, 26. X. 1545. *Ser Zoilo Ferra prodaje ser Donato Priticus nobilis osam gonjaja zemlje na položaju Jazvine*.

58 I. Anzulović, O opstojnosti hrvatskog pučanstva sjeverne Dalmacije iz predturskog vremena, Zadarska smotra 4–6, Zadar, 1998, 296. DAZd, P. Bassanus, B. I, sv. I, 1. I. 1540.

59 DAZd, SZB, S. Mazzearellus, B. I, F, 2, 10. II. 1556. (Ioannes cognome nio Aeneas filius dicti q. Domini Donati, agens nomine suo, nec non nomine et vice Bernardini eius fratris in etate minori). Skrbnik malodobnog Bernadrina je Jerolim Benja, koji od svećenika Grgura i Vicenca, braće i sinova pok Ivana iz Knina, prima 50 dukata koji pripadaju Bernardinu.

60 DAZd, SZB, S. Mazzearellus, B. jedina, sv. 12, 6. IV. 1567.; Hmeljkovići su podrijetlom iz Knina, a prezime im se u dokumentima javlja i u oblicima: *Hmilchouich*, *Hmeglcouich*, *Hmiglcouich*, *Milchouich*. Nazivaju se još i *Bruscandoli* (...li *Bruscandoli si chiamauano da altro nome in schiauo Hmilchouichi* ili *Vincec Bruscandolo alias Hmeglcouich quondam ser Zuane de Tnino...ser Vincenzo Bruscandolo alias Hmiglcouich*...). DAZd, SSD, kut. 5.

61 Ovdje samo donosimo popis sela, a u posebnom radu šire ćemo obraditi njihove posjede na području Novigradskog i Ninskog distrikta, kao i kuće u samom Zadru.

62 DAZd, SSD, kut. 3, P, br. 61. Procjena dobara pok. Ber-

predjelu arsenala Petru *Bossini*, težaku i njegovoj ženi Jeleni, a koju je kupio od majstora krojača Staniše.⁶³

Sredinom 16. st. vode se parnice za posjede koje su imali u Petrčanima i Novoselcima, a koji su pripadali Donatu Pritičeviću.⁶⁴ Za ove posjede se kaže da su ih *Bruscandoli* ili Hmeljkovići stekli kupovinom od Ivana Pritičevića zvanog Enea i skrbnika Bernardina pok. Donata Pritičevića.⁶⁵

U Novigradskom distriktu njihovi posjedi su u selima: Čerinci, Biljane, Šprljevcu u Docu i selu Pritičevići koje je nazvano po njima.⁶⁶ Najstarije međe sela Pritičevići imamo iz 1466. g. to su od jugoistoka selo Biljane od sjeveroistoka selo Dolac, od sjeverozapada selo Trnovo i od jugozapada Buković.⁶⁷ Međutim, postoje i određenije međe sela Pritičević iz 1536. g., pa se sa sjeveroistočne strane navodi selo Lupoglavac, koje se nalazilo na prostoru Doca.⁶⁸ Danas je to dio polja oko ostataka crkve sv. Mihovila u Pridragi, zvano i Popovija i proteže se prema jugoistoku do Šprljevacu. Ime je sačuvano i u nazivu bunara Lupoglavac, koji je ujedno granica K. O. Pridrage i K. O. Novigrad. Selo Lupoglavac nije samo obuhvaćalo polje nego i krš na sjeveroistoku do mora i krš na jugozapadu u Kuklju gdje je graničio s Pritičevićima. Od sjeverozapada Pritičevićima je bilo selo Trnovo (na položaju

današnjeg Smilčića), a od jugozapada Buković, te jugoistočno Biljane. Pritičevići prema tome možemo smjestiti na jugoistočnom dijelu današnjeg Smilčića ili sjeverozapadnom dijelu današnjih Gornjih Biljana sa sjeveroistočnom granicom u današnjoj Pridragi u predjelu Kuklja, koji je i danas granica sela na ovom području, onih sjeveroistočno i onih jugozapadno.⁶⁹ Gunjača je smatrao da su Pritičevići kao posebno selo nastali na dijelu sela Trnova u kojem su imali posjede.⁷⁰ Prema položaju Lupoglavca ipak smo skloniji mišljenju da su Pritičevci nastali na dijelu sela Biljana, točnije na sjeverozapadnoj strani Biljana.

Godine 1560. kad su procijenjeni posjedi pok. Bernardina Pritičevića na području Novigradskog distrikta u Čerincima je bio jedan ždrijež zemlje s nastambama, vrtovima i podvornicama vrijednosti četrdeset dukata, u Biljanima je bilo pet ždrijebova sa šest nastambi, vrtovima i podvornicama, procijenjenih na 183 dukata. U Šprljevcima u Docu, a čije ime je i danas sačuvano u imenu polja i bunara na području Pridrage, imali su tri ždrijeba sa svojim nastambama, a čija je vrijednost procijenjena na 205 dukata. U selu Pritičevići još su imali devet ždrijebova i sedam nastambi s podvornicama, a procijenjeni su na 300 dukata.

Na ulazu u Novigrad posjedovali su i jedan gonjaj vinograda na položaju Jaz (*Vnum gognalllem circum capitum vitum positum in pertinentis dicti Nouegradi in loco dicto Gias super terreno D. Bernardini de Priticeis nobili nonensem*). Naziv Jaz i danas je sačuvan, a to je jugoistočni dio Novigrada na dnu novigradske Drage (danas oko mosta), ali tada prostor između novigradske luke i Drage, koji je bio močvaran i koji je krajem 19. st. isušen i uređen u perivoj (*Đardin*) i široki kanal zvani *Foša*, s kojim u more teku u jesenskom i zimskom razdoblju bujice koje dolaze s novigradskom Dragom. Vinograd se vjerojatno nalazio na njegovoj sjeveroistočnoj strani, kao položaj okrenut prema suncu tj. padini brda, iako je jugozapadna strana blaže strmine pa je moguće da je vinograd bio i na ovom položaju.

Pritičevići su imali i mlin na položaju Jama.⁷¹ Ovaj mlin i neke zemlje na području Čerinaca Pritičevići su stekli kupnjom kroz 15. st. Polovicu mlina na

nardina Pritičevića na području Nina bila je 9. I. 1560., dok je ona na području Novigrada i u Ambroza selu (koje je u Ninskom distriktu) bila 3. I. 1560. *Io Zuanne Grisogono et miser Simon Ventura fossemo pregadi dalli venerabili frati de S. Dominico, et dalli Reverende Monache di Santa Maria andar ueder li suoi terreni, et sorti del q. miser Bernardin Pritici, uerso Nadin et Nouegradi, et est nella villa Ambrose sello, territorio de Nona..*

63 Vidi bilj. 31.

64 DAZd, SSD, kut. 5.

65 DAZd, SSD, kut. 5. br. 160. *delli terreni delle sie sorti in circa di me Vincenc Bruscardol alias Hmeglouich q. ser Zuane de Trina posti nella villa di Nouoselci in teritorio di Nona comprate per me et il q. m. prete Gregorio mio fratello da ser Enea et salli tudori di Bernardini et fratelli et figlioli del q. strenuo miser Donato Prittici...*

66 O selu Pritičevići vidi: Jelić 1989, str. 114–115; Anzulović 1996, str. 242–262; Anzulović 1998, str. 62–63.; Jakšić 2000, str. 138–139.

67 Tada Ivan Bolković iz sela Pritičevići prodaje Grguru Laničeviću iz Bukovića dvadeset gonjaja obradive zemlje u selu Pritičevići na osam položaja *duodecim gognai tere laboratiue posita in confines de siroco villa Bigliane, de trauersa uilla Dolac, de borea uilla Tarnouo, de quirina villa Buchouichi...* DAZd, SZB, G. de Bosco, B. I, F, 1, 4. III. 1466.

68 Anzulović 1998, str. 62, 63. Granice Pritičevića 1536. g. jesu: *de trauersa villa Lupoglavci, de borea villa Tternouo, de quirina villa Buchouichi, de siroco villa Bigliane..* DAZd, SSD, kut. 3, br. 61.

69 Anzulović 1996, str. 245, 247; Anzulović 1998, str. 62.

70 Gunjača 1963, str. 62.

71 DAZd, SZB. Š. Corenich., B. I/1, 25. VII. 1509. 9–9'. *Totis et integram possessiones infrascriptus videlicet uillas Bigliane, Priticeuci, Cerinci, Dolac et molendinum sitis in loco uocato Jama, et quasdam uineas quas ipsa commissaria laborat, et domus sitis in suburbio Nouigradus.*

Ivan Pritičević, 1253.
Dragoslav Pritičević 1297. –1350.

Pavao pok. Dragoslava, 13. I. 1393. g. — **žena Katarina, udovica 1437.**
 plemić iz Nina

Grgur

Ivan
 1450.
 pok. 1489.

Leona, sestra
 udala se za Martina Kašića,
 paškog plemića

Franica
 muž
 Mihovil
 Ferro
 šibenski
 plemić

Katarina
 redovnica
 u samos.
 sv. Nikole

Marija
 žena
 Margarita,
 kći Dominika
 Deškovića

Pavao

Bernardin
 žena
 Lukrecija

Kristofor

Nikola

Frane
 hvarski
 biskup

Bernardin u. 1554. žena Marijeta Paleolog,
 kći Pavla vjenčani 1532. (drugi muž Ivan *de Vertiis* iz Kopra)

Prilog 1. Rodoslovlje ninske plemićke obitelji
 Pritičević

N

ulica (*uia publica*)

Kuća
Pritičević

menia suburbi jugoistočni zid suburbiuma

more

Sl. 2. Položaj i međaši kuće obitelji Pritičević u Novigradu prema kupoprodajnom ugovoru iz 1562. g.

položaju Jama 1486. g. Kristofor Pritičević kupio je od Jakova Gulašića. Mlin je bio u području sela Kašića i Čerinaca, a zemljište na kojem se nalazio bilo je u državnom vlasništvu (... *super tereno sancti Marci*...)⁷² To je najvjerojatnije mlin koji se spominje u Kašiću 1527.g. u popisu stanovništva Zadra i zadarskog područja, gdje se navodi da zadarska riznica od ovoga mlina dobiva prihod od četrnaest lira godišnje.⁷³ Godine 1487. Nikola Pritičević kupuje od Frane Miličića u selu Čerinci 38 gonjaja zemlje hrvatske mjere, koju

obrađuje Petar i Grgur Berharić, a čija se podvornica nalazi na položaju Paljuh (danas selo Paljuv).⁷⁴ Pretpostavljamo da je to onaj ždrijeb zemlje (premda jedan ždrijeb hrvatske mjere ima uglavnom 32 gonja) koji je procijenjen u reambulaciji iz 1560. g.

Nakon smrti Ivana Pritičevića 1489.⁷⁵ posjedi su podijeljeni između njegova četiri sina: Pavla, Bernar-

72 DAZd, SZB, M. Sonzonius, B, II, F, I/C, 4. VI. 1486... *Iacobus Gulasich de uilla ... domino Christoforo Priticeuich totum et integrum medietatae unius molendini dicti Iacobi a bladis positus in pertinentis uillarum Cerinci et Casichi comitatus nouigradi in loco uocato Iagma super tereno Sanci Marti...*

73 Ljubić 1878, str. 219. R. Jelić smatra da je mlin bio na potoku *Bućnovac* u današnjem Kašiću sjeveroistočno od ceste u zaseoku Pozder. R. Jelić, Distrikt, 121.

74 Anzulović 1998, str. 63,64. ; DAZd, SZB, G. de Bosco, B, III, F, 6, 1. VIII. 1487. *Franciscus Milicic de uilla Cerinci... prodaje Ser Nicolo de Priticis nobili nonensem... gognai triginta octo tere quam nunc laborat ad mensuram sc-labonicam positus in uilla Cerinci districtus Nouigradi iurisdictis Iadre cum medietate poduornice sue penetere quam laborat Petrus et Gregorius Bercharic positus in loco uocato Pagluc districtus Nouigradi, et cum poduornice et sedimus ...*

75 Nemamo točnih podataka kad je umro Ivan Pritičević, ali iz izjave iz 1489. g. Pavla njegova sina, kojom se prima kao nasljednik njegovih dobara i prihvaća njegove odredbe, zaključujemo da je to bilo te godine. Vidi bilj. 37.

dina, Nikole i Kristofora. Peti brat tada redovnik, franjevac Male braće Frane,⁷⁶ a kasnije hvarski biskup, nije ništa naslijedio, već mu je otac ostavio prihode s posjeda u selu Podvršje⁷⁷ dok živi, a nakon smrti posjed se dijeli između ostala četiri brata ili njihovih nasljednika. Isto tako i sestre Katarini, redovnici u samostanu sv. Nikole u Zadru, ostavio je samo prihode sela Novoselci, ali samo dok živi, a kasnije posjed prelazi na braću. Pavao se obvezao da će, kako mu je odredio u oporuci otac, platiti ostatak dote (njegove četvrtine) sestre Franici, koja se udala, a sestre Mariji, ako se uda, dati će četvrtinu dote čija vrijednost mora iznositi 500 dukata, kao što je dobila njihova sestra Franica. To znači da su sva četiri brata morala od svoga imanja dati svoj dio za opremu sestre ili sestara. Prema tome Pritičevići su kćerima prilikom udaje davali samo dotu, a imanje se dijelilo među sinovima, sukladno hrvatskom običajnom pravu nasljeđivanja.⁷⁸

Ivan Pritičević nije podijelio zemlju tako što je pojedine položaje dijelio između sinova, već su ti položaji cjelovito pripali pojedinoj braći, iako je jedan dio posjeda ostao nepodijeljen te je bio zajednički muškim članovima ove obitelji, tj. bio je u zajednici (*fraterna*) kao položaj Vučja Grba ili vinogradi oko Nina. Možda su zajedničke zemlje patrimonijalne, ali to nije sigurno, jer braća Pritičević, kao i njihovi rođaci Kašići, zajedno kupuju zemlje, pa je možda ovdje riječ o na taj način kupljenoj i ne podijeljenoj zemlji. Pavao je naslijedio posjede na području Nina, kao i neke maslinike oko Zadra, te polovicu njihove velike stambene kuće u Ninu, ali – kako kaže – još nije bilo odlučeno koja će mu strana kuće pripasti.⁷⁹ Na koncu će sve ove posjede naslijediti Bernardin sin Bernardina, zadnji muški potomak ove obitelji.

76 DAZd, SZB, Š. Coerenich, B.I/1,3. VII.1509.

77 Podvršje je selo jugoistočno od Ljubča.

78 Barada 1957, str. 93–95. U Novigradskom zborniku običajnog prava stoji: Član 2. d) A sestrama, ako se koja uda, da moraju (braća) između sebe dati joj odjeću, obući je prema mogućnosti i kako bi se dolikovalo; a braća neka podijele njen dio između sebe. Član 3. a) Također kad se dijele braća, koji imaju posjeda i imajući sestara, ovima se ne mora dati dio posjeda, nego hrana i odijevanje, da mogu živjeti; b) ako se uda, da joj moraju dati odjeću od imanja, kako joj dolikuje. c) a ako se koja sestra ne bi htjela udati, nego bi željela služiti Bogu, mora biti hranjena i odijevana od imanja. str. 159, 160.

79 Vidi. bilj. 38. *Item la mittà della casa granda della nostra habitation à Nona, la qual ancora non e cognosciuta qual parte e la mia, etiam la casa nostra à Zara.....* Ostala tri brata Nikola, Kristofor i Bernardin potvrdili su sve što je Pavao rekao.

II

Kratak opis novigradskog *suburbiuma* (podgrađa) od druge polovice 15. st do konca 16. st.

U to vrijeme Novigrad se u izvorima spominje kao *castrum*, *opido*, *loco* i *burgo* ili *borgo* i središte je šireg područja sjeveroistočnog dijela Ravnih kotara koje se u spomenutom razdoblju naziva distrikt, a nekad i kastelanija. Na vrhu je utvrda (*castrum*, *forteza*), a ispod nje naselje koje se u izvorima naziva *suburbium* (podgrađe) ili češće *borgo*, tj. varoš ili najvjerojatnije *misto*, onako kako ga Novigradani i danas zovu.⁸⁰ Novigrad ili Novi je *misto* i u hrvatskim tekstovima pisanim glagoljicom ili latinicom, kao npr. maticama. Izraz *suburbium Novigrada* u izvorima označava ili samo naselje ispod tvrđave ili šire područje nedjeljivog mu Doca, tj. posjede sa selištima ili ono što Novigradni i sad zovu Polje⁸¹ (danas je to područje Novigrada i Pridrage). Tako se često spominju stanovnici iz *suburbiuma* Novigrada, a nisu stanovnici njegova *borga*, nego selišta na području Doca, npr. Lupoglavca i Pečarevaca. Ili se Novigrad i Dolac poistovjećuju, pa se čak kaže *Novigrad siue Dolac*.

Naselje je s jugoistočne i sjeverozapadne strane zaštićeno zidinama, dok je s jugozapadne strane more, tj. obala, što je ujedno i prirodna zaštita. Unutar zidina je crkva sv. Marije u jugoistočnom dijelu naselja nasuprot Vratima *borga*, kuća ninskog biskupa (vjerojatno na položaju Biskupija sjeverozapadno pod samom utvrdom), zatim je tu i *curia comunis*, a na obali po sredini naselja je kaštel Ivana Matasovića. Ovaj kaštel imao je kuću i kulu i služio je za obranu naselja.

Od ostalih građevina spomenut ćemo u naselju i dva svratišta koja su bila također na obali (*albergo*), a u vlasništvu Grgura Mandića (Mandići su današnji Urići). Na obali je bilo i skladište za soljenje ribe Nikole Zukrovića pok Petra, koji je 1585. g. nastanjen u Bokanjcu, te prodaje ovo skladište Jurju pok. Mate Banića iz Novigrada (jedna grana Banića danas su Denone).

80 Koliko dosad znamo, Novigrad kroz povijest nikad nije zabilježen kao *villa* – selo, *foro* – trgovište, a ni kao *civitas* – grad, već kao *castrum*, *castello*, *borgo*, *burgo*, *opido*.

81 Novigradani imaju dva polja, jedno je Blačane u K.O. Novigrad, između Kašića, Podgradine i Paljuva i drugo na području K.O. Novigrada i K.O. Pridrage (t.j. područje srednjovjekovnog Doca), ali samo ovo na području Novigrada i Pridrage zovu Polje, a ono drugo Blačane i nikad ne će reći kad idu u Blačane da idu u polje, nego u Blačane. Blačane je bilo srednjovjekovno selo Novigradskog distrikta i u vlasništvu knezova Posedarskih.

Izvan zidina, a jugoistočno od mjesta je franjevački samostan sv. Kate s istoimenom crkvom. Samostan se spominje u izvorima najčešće pod kastrumom Novigrada (*sub castrum Novigrad* ili *sub castrum Nouum*). Krajem 15. st. (1495.) ima čak dvanaest redovnika, a što je priličan broj u usporedbi s muškim samostanima u Zadru. S obzirom na to da je bio izvan zidina, smatra se da je početkom Ciparskog rata napušten, ali podaci koje imamo, govore da su franjevci bili u ovom samostanu još 1573. Te godine Margarita Sinović kći Stjepana, koja se zbog rata nalazi u Zadru, piše oporuku u kojoj kaže, ako bi se vratila u Novigrad i ako bi se u Docu mogli obrađivati vinogradi, u tom slučaju ostavlja franjevcima sv. Kate u Novigradu četvrtinu plodina s najboljeg vinograd, s tim da oni mole Boga za njezinu dušu.⁸²

U 16. st. kada se zbog osmanlijske opasnosti stanovništvo seli, osobito iz okolnih sela novigradskog distrikta, ono prodaje svoje nekretnine, pa tako i kuće koje su mnogi imali u Novigradu. Te su kuće zabilježene i opisane u kupoprodajnim ugovorima što nam omogućuje donekle rekonstrukciju novigradskog podgrađa. To je i razlog što najmanje znamo o kućama samih Novigrada, a više o kućama stanovnika njegova distrikta.

Kuće se nalaze na državnom zemljištu za koje njihovi vlasnici državi plaćaju najam, zakup (livel). Međutim, kuća ninskih plemića Pritičevića je na vlastitom zemljištu (*in tereno proprio*). Državno zemljište je i bliža okolica samog mjesta Novigrada, Ladina,⁸³ Badanj,⁸⁴ a koji nazivi i danas postoje, kao i Tulepić i Natulepić koji su izgubljeni, ali su najvjerojatnije bili s jugoistočne strane i u samoj blizini Novigrada.

Nazivi za kuće u novigradskom *suburbiumu*, a koje nalazimo u pisanim izvorima uglavnom kod zadarskih bilježnika, jesu: *casa*, *domus*, *domiculla*, *domus seu edificum* itd. Kuće su zidane uglavnom od kamena, žbukom, ali se spominju i suhozidi *macerie*,

pokrite su kupom ili daskam, tj. *šimlom* ili dijelom jednim i drugim, kako je to uobičajeno u to vrijeme i u samom Zadru, u podgrađu Vrane, itd. U Novigradu nisu postojali nazivi za četvrti, nego je položaj pojedinih kuća određen s nečijom drugom kućom ili nekom važnijom građevinom, kao npr. vratima ili zidom burge npr. *iuxtam domum ... curia comunis, in confino Porte dicti burgi*. Kuće su često bile smještene u nizu, naslonjene jedna na drugu u pravcu sjeverozapad-jugozapad, s pročeljem okrenute prema jugozapadu, tj. ulici a sa sjeveroistočne strane kuća protezale su se ulice u istom smjeru. Spominju se i zidine, tj. ruševne i napuštene kuće koje nisu imale krova kao *murache* ili *unam domum de muro discopertum* itd. Možemo reći da je izgled naselja bio sličan današnjem, samo što su kuće bile manje i niže, jer su to uglavnom bile jednokatnice označene kao *cum sollano* ili *casa sollerata*. Novigrad je imao ulice, tvorile su ih kuće koje su vrlo rijetko imale dvorišta, kao što je to i danas, a što je uvjetovano njegovim položajem na strmoj padini ispod tvrđave. Kuće su stoga povezane i naslanjaju se jedna na drugu. Nazivi za ulice su: *via publica* i *via convicinalis*. U jednom slučaju javlja se i *androna*. Dvorišta koja se spominju, uglavnom su mala (*curtin*), a često to i nisu prava dvorišta, nego manji prostori obzidani dijelom zidom, a dijelom ne. Ili je to položaj na kojem je mjestu nekad bila kuća, pa kao ruševina služi kao dvorište ili kao vrt kako je to uobičajeno u Novigradu i danas, kad se *zidina* ili *mirina* koristi kao dvorište. Ponekad se uz kuće spominju i vrtovi, osobito na obali, a sami vrtovi češći su izvan suburbiuma.⁸⁵

Godine 1527. Novigrad je imao 1059 stanovnika, ali su tu zajedno popisani stanovnici *burga* i tvrđave kao i *stratoti* tj. plaćeni vojnici.⁸⁶

Kuća i zidine ninske plemićke obitelji Pritičević u Novigradu

Kuća Pritičevića u Novigradu prvi put se spominje 1509. g.,⁸⁷ zatim 1514.⁸⁸ Iz tih dokumentata o samom položaju kuće u *suburbiumu* Novigrada ništa nismo mogli doznati. Međutim, ti dokumenti nam pružaju niz podataka o kući i članovima ove obitelji, pa i sa-

82 DAZd, SZB, Š. Budinić, B. III, br. 253, 13. IV. 1573. Dok se u samoj oporuci kaže da je Margarita iz Novigrada, na poledini stoji da je iz Novigradskog Doca (*de Dolaz Nouigradus*).*reductis ad culturam et fructum unius possionum dicte testatrices quo ex meliori petii dictarum uinearum dari debeat pro heredes suos singulis annis quartum fructis dicti melioris petii venerabili Sancti Francisci de monasteri Sancte Catherine Nouigradus ut orent Deum pro ea*.

83 Ladina je jugozapadno od Novigrada. To je obradiva dolina (vinogradi) koja završava istoimenom uvalom uz more.

84 Badanj je južno od Novigrada, između Novigrada i Paljuva.

85 O Novigradskom *suburbiumu* pripremam posebnu radnju.

86 Ljubić 1678, str. 219.

87 DAZd, SZB, Š. Corenich, B. I/1, 25. VII. 1509.9–9'. *Totis et integram possessiones infrascriptus videlicet uillas Bigliane, Priticeuci, Cerinci, Dolac et molendinum sitis in loco uocato Iama, et quasdam uineas quas ipsa commissaria laborat, et domus sitis in suburbio Nouigradus*.

88 DAZd, SZB, Constantinus Constantius, B. jedina, sv. 1.

mom Novigradu i njegovu distriktu, a koje smo već dijelom iskoristili u prethodnom tekstu.

Nakon smrti Pavla 1509. g. izvršitelji njegove oporuke i zastupnici i skrbnici malog Bernardina, (koji je naslijedio i svoga strica Pavla),⁸⁹ daju u zakup ser Marku Pribčiću cijeli posjed na području Novigradskog distrikta, a to je selo Biljane, Pritičevići, Čerinci, Dolac, mlin na položaju Jama i neke vinograde i kuću u Novigradu *domus sit in suburbio Novigradus*. Ser Marko Pribčić⁹⁰ spomenute zemlje i kuću zakupljuje na pet godina za cijenu od 100 dukata; platit će svake godine u doba poklada prvu polovicu, a ostalo do blagdana sv. Jakova.

Zanimljivo je što je u ovom ugovoru Margarita Pritičević, udovica Pavla, a koja je prema Pavlovoj oporuci imala pravo uživanja imanja dok je živa, tražila od zakupnika da joj na raspolaganje dade sobu u spomenutoj kući, u kojoj će stanovati kada dođe u Novigrad, kada god i koliko god puta bude htjela.⁹¹ Ovo je ujedno dokaz da je to bila veća kuća s više soba,

kad je Margarita mogla dobiti jednu na raspolaganje. Zbog čega je Margarita toliko željela imati sobu kako bi mogla slobodno doći u Novigrad, koliko je dugo boravila i je li to bilo vezano samo uz posjede koje su imali na području Novigrada ili su razlozi i neki drugi, za sada nam je nepoznato, ali govori o načinu života ove obitelji i vezama Novigrada, Zadra i Nina.

Pet godina kasnije, 1514., ser Marko Pribčić ponovno zakupljuje ove posjede i kuću u Novigradu na sljedećih pet godina, ali ovaj put za 80 dukata. Marko se sada spominje kao *ser Marco Pribcich comoranti nouigradus*.⁹² Cijena istih posjeda i kuće sada je niža za dvadeset dukata. Cijena zakupa najvjerojatnije je manja zbog Osmanlijske opasnosti, koja je sve veća, te će se posjedi uskoro naći na samoj granici, koja će nakon Ciparskog rata od Novigrada biti udaljena oko 2 km, upravo na današnjoj granici K.O. Novigrad i K.O. Pridraga, tako da će se sv. Mihovil i Sv. Martin naći uz samu granicu, ali s istočne strane.⁹³ Ni u ovom ugovoru ništa se ne govori o položaju i izgledu kuće u Novigradu.

Kuća se ponovno spominje u procjeni dobara pok. Bernardina 1556. g. i reambulaciji tih dobara 1560. g., a na zahtjev njegove udovice Marijete, kako bi se od dobara isplatila njezina dota jer se ona preudala za Ivana *de Vertiis*, koparskog plemića.⁹⁴

Već 1562. g. kuća se prodaje, pa se u kupoprodajnom ugovoru određuje njezin položaj, tj. međaši.⁹⁵

89 DAZd, SZB, Š. Corenić, B. I/1, Izvršitelji oporuke bili su: fra Frane Pritičević, šibenski plemić Mihovil Ferro, ninski plemić Zanki *de Corneliis*, Margarita udovica pok. Pavla Pritičevića i paški plemić Ivan Garbin. Zastupnici i skrbnici Bernardina, sina pok. Bernardin, jesu njegova majka Lukrecija, stric fra Frane Pritičević, Mihovil Ferro i Donat Grisogono, zadarski plemić.

90 Pribčići su živjeli u Novigradu. Pojedini članovi ove obitelji nosili su titulu ser. Godine 1505. Andrija Mandić iz sela Visočana prodaje ser Marku Pribčića iz Novigrada jedan gonjaj vinograda u Docu na zemlji u vlasništvu crkve sv. Martina i to za cijenu od 30 libara i jednog solda. *Andreas Mandich de villa Visozane comitatus iadrensis ... proprio et i perpetuo dedit, vendidit ser Marco Pribcich de castro Nouigradi pro se et heredibus suis ementi gognalum vnum capitum vitum que capita ... venditor habit tennet et possident in tenimento ville Dolax districtus eiusdi castri super terreno ecclesie Sancti Martini ad habendum ...* DAZd, SZB, J. Monteferato, jedina, III, 21. VIII. 1505.; Pritičevići su bili u prijateljskim i poslovnim vezama s Pribčićima. Marijeta udovica Bernardina Pritičevića u svojoj oporuci sjetila se Petra Pribčića, za kojega kaže da je trgovac njezinog pok. muža, i njegova rođaka Martina Pribčića. Ona ostavlja Petru pedeset dukata u vrijednosti od 6 libri i 7 soldi po dukatu, a ako umre prije, u tom slučaju dukate ostavlja njegovom rođaku Martinu i njegovoj djeci. *Item dimisit et reliquit Petro Pribcich eius quondam viri negociorum.... ducatos quinquaginta...* DAZd, SZB, P. Bassanus B, I, /I, 31; Svećenik Vid Pribčić iz Novigrada spominje se 1518. g., a 1520. g. kao župnik Novigrada i kapelan. DAZd, SZB, Š. Corenich B. II.

91 DAZd, SZB, Š. Corenich, B. I. sv. 3. *...et obligatus sit quandocumque prefata domina Margarita uenerit in persona Nouigradum ei dare cameram domus predictae sitis in burgo Nouigradus in qua habitum ualeat quotiens et quantum sibi placuerit*

92 DAZd, SZB, Constantinus Constantius, B. jedina, sv. 1, ... *Reverendus in Christo Pater et dominus D. Franciscus... episcopus Pharensis tamque tutor Domini Michaeli Ferro nobilis Sibenensis tamque tutor et comissarius D. Zanchus Cornelius nobilis nonensis comissarius et dominus Donatus de Grisogonis nobilis Iadrensis tamque tutor et vti., Bernardini pupilli filii et heredis quondam strenui domini Bernardini de Priticis. Zakupio je Ser Marco Pribcich ad presentes Comoranti Nouigradus.. ad alios anos quinquem proximo futuros*

93 Nakon pada Obrovca, Karina i kastruma Jurja Korlatovića 1526. ovi će posjedi biti izravno ugroženi, a osobito nakon pada Nadina 1537. i konačno s Ciparskim ratom 1571.–1573. g., kad će granica, koja je uspostavljena 1576. g., ići na bunar Lupoglavac. Time će se velik dio posjeda, a time i Šprljevc, naći na strani Osmanlija, kao i crkve sv. Mihovila i sv. Martina, iako uz samu granicu.

94 DAZd, SSD, kutija 3, br. 61, 219–220. 1. I. 1558. *Dominus Franciscus Fumatus Doctor nobilis Iadra, vti comissarius et procurator Domine Mariete filie condam strenui et Magnifici Domini Pauli Paleologo, et vxoris in secundo matrimonio sp. Domini Ioanis de Vertiis nobilis Iustino-polisani.*

95 DAZd, SZB, Š. Budinić, B. I, sv. I./6, str. 338. 23. X. 1562. g. *...unam domum de muro qua fuit olim de bonis quondam Domini Bernardini Priticii nobile Nonem peruen-*

Kuću kupuju rođaci Pritičevića Juraj i Pavao Kašić, ninski i paški plemić, i to od nasljednika Franice Pritičević udate u Šibenik za šibenskog plemića Mihovila Ferru. Njezini nasljednici su kćeri Leona, žena Jurja Šišgorića, Margarita i Magdalena, i sin Frane Ferro, svećenik i šibenski kanonik. U tome ih zastupa kao opunomoćenik Juraj Šišgorić. U ugovoru se kaže da je kuća pripadala pok. Bernardinu Pritičeviću. Kako od ove grane ninskih Pritičevića nema nikoga više na životu, (a možda nema više ni od onih od Donata Pritičevića), za njihov posjed vode se parnice između šibenskih Ferra i samostana sv. Dominika i sv. Marije, a koji su u posjed došli vjerojatno putem oporuka. Franica, koja u ranijim diobama nije ništa naslijedila, sada se smatra nasljednicom putem *substitucije* svoga oca Ivana i svoga brata Pavla te traži imanje. Ishodi tih parnica nisu nam poznati, ali se iz ovoga može zaključiti da su Ferre i njihovi nasljednici Šišgorići ipak uspjeli izvući dio imanja Pritičevića. U inventaru Ivana Kašića, posljednjeg živućeg potomka Kašića, među ispravama na popisu se nalaze isprave vezane uz ovu kuću, među kojima je i isprava iz 1564. g o prijenosu kuće u Novigradu, koju je na pergameni napisao zadarski bilježnik Š. Budinić.⁹⁶ Ovaj instrument našli smo kod bilježnika Š. Budinića, a s njime je izvršen prijenos kuće u Novigradu na braću Jurja i Pavla Kašića, nakon što su platili cijeli iznos iz ugovora 1562. g.⁹⁷ Izgleda da s ovom kućom nije bilo sve čisto kad se 1610. g. za nju vodi proces.⁹⁸

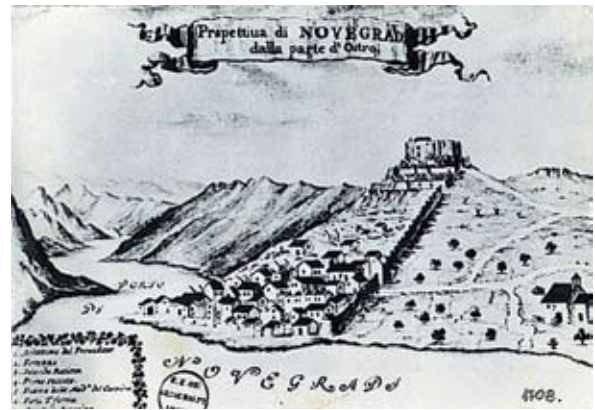
Kuća Pritičevića u vrijeme prodaje bila je katnica pokrivena kupom, na vlastitom zemljištu (Pritičevića), i nalazi se u *suburbiumu* Novigrada. Prodana je za 120 dukata vrijednosti 6 libri i 4 solda po dukatu. Međaši kuće su sljedeći: sjeverozapadno je ulica, jugozapadno more, a jugoistočno zid *suburbiuma* (*menia suburbi*) (sl. 1). Međaš za sjeveroistočnu stranu nije naveden, već su samo stavljene točkice, vjerojatno pri prepisivanju učisto bilježnik nije mogao pročitati međaš s te strane pa je ostavio prazan prostor. Položaj kuće nam

torum in suprascripta Domina Leonam Magdalenam et Margaritam ac Reuerendo Domino Francescum. Soleratam et cuppis coopertam structam super proprio terreno in suburbio castrum Nouigradus districtus Iadre infra hos confines de siroco menia suburbii predicti de trauersa..... de borea uia publica et de quirina mare.

96 Inv. I. Kašića, str. 14. Instrumento in carta pecora d'unna cesione di casa posta á Nouegradi fatta delli SS Zorzi é Paolo Casio al Signor Zorzi Sisgoreo di 1564. li 2. marzo Nodaro Simon Budineo Numero 56.

97 DAZd, SZB, Š. Budinić, B. I, sv.6, 446, 2. III. 1564.

98 Inv. I. Kašića, str. 15. Vn processo in carta biauua per la casa a Nouegradi 25. nouembra 1610.

sl.2. Prikaz Novigrada 1708.g.(G. Juster-Ratni arhiv u Becu)

je određen morem i jugoistočnim zidom *suburbiuma*, stoga se kuća može prilično točno ubicirati, i to na položaj većeg sklopa kuća danas u vlasništvu obitelji Radošević i njihovih nasljednika, koje obuhvaćaju prostor na rivi uz jugoistočni obrambeni zid mjesta (*suburbiuma*) što se od tvrđave spušta do mora (sl. 2). Kuće Radošević danas se nalaze sa sjeverozapadne i s jugoistočne strane ovoga zida. Kuće su dograđivane i jugozapadno prema moru jer je obala velikim dijelom proširena nasipanjem. Proširivanje i daljnje dogradnje vršene su sve do današnjih dana. Obrambeni zid podgrađa tako se sada nalazi u sredini toga sklopa kuća. Unutar sklopa kuća nalaze se i dva manja dvorišta. Na kraju jugoistočnog obrambenog zida novigradskog *suburbiuma* do obale je utvrda koju Novigradani nazivaju Turnić, ali danas Turnić nije vidljiv jer je obuhvaćen ovim kućama, osobito nakon dogradnji na jugozapadnoj strani zadnjih četrdesetak godina. Turnić se dobro vidi na prikazu Novigrada iz 1708.g. G. Justera, a koji se nalazi u Ratnom arhivu u Beču. (sl. 2).

Također nam nije poznato kad je novigradsko podgrađe bilo ograđeno zidom s jugoistočne i jugozapadne strane. Zidine se u objavljenim izvorima spominju od početka 16. st.⁹⁹ Zbog osmanlijske opasnosti krajem 15. st. započinje ograđivanje i običnih sela, pa makar samo i suhozidom, kao i izgradnja utvrda na području pojedinih sela i posjeda. Selo Kukalj bilo je ograđeno suhozidom, a utvrde se grade na posjedima u selima: Poličnik, Ražanac, Nadin, Račice, Korlatović, Benković, te selima uz more na području Biograda, itd.¹⁰⁰ Stoga možemo pretpostaviti da su i u Novigradu postojale takve zidine i prije 16. st. R. Jelić, kada piše o Novigradskom distriktu i opisuje obrambene zidine

99 Š. Ljubić 1878, 170, Relacija Bert. Civrana od 20. XII. 1525.

U relaciji se govori da zapadni zid varoši treba ojačati.

100 I. Anzulović, Područje sela Korlata, 251 – 267.

sl.3. Kuća Radošević s grbom prije II.svj.rata

sl.3a Kuća Radošević s grbom danas (2009.g.)

Novigrada kao i Kurjakovićev kaštel, donosi podatak iz 1467. g. koji govori o gradu Nova, a za koji smatra da je Novigrad, koji ima malo stanovnika i slabo opremljene zidine, koje su u lošem stanju.¹⁰¹ Našim uvidom

¹⁰¹ Jelić str. 90, bilj. 12. donosi podatak: *Civitas Nova malae apparatus et male in ordinis tam moenibus quam hominibus etc.* Ali se ovdje ne radi o Novigradu tj Novom nego o gradu Ninu pa je trebalo pročitati *Civitas Nona*, a ne Nova. Datum u izvoru je 24. XI. 1467. i traži se utvrđenje Nina čije su zidine u lošem stanju, i potječe iz Znanstve-

sl.4. Grb na kuci Radošević

u dokument zaključili smo da se tu ne radi o Novigradu, već o gradu Ninu. Kako se 1487. g. u Novigradu spominju vrata varoši, tj. burga, možemo zaključiti da su zidine koje su štitile *suburbium*, postojale i tada. Te godine Cvitan Fritaljić pok. Mate iz sela Papračana prodaje Tomi Buiću, stanovniku Novigrada, jednu kuću izgrađenu kamenom i vapnom, pokrivenu daskama, kuća je na jedan kat i smještena je u predjelu Vrata borga (*positus in burgo Nouigradi in confino Porte dicti burgi*).¹⁰² Obrambeni zid *muro comunis* prvi put u izvorima nalazimo zabilježen 1519., kada Pavao pok. Tome Bratelića vilik plemića Nassisa u selu Čerinci novigradskog distrikta, a tada stanovnik Istre, u ime svoje i rođaka Vida pok. Jurja prodaje kuću Ivanu Nassisu pok. Pavla *in burgo castris Nouigradus* na terenu sv. Marka (na državnom zemljištu). Kuća je od kamena, na kat i pokrivena je kupom. Kao međaš kuće s jugoistočne strane je Maras Stazičić i gradski zid (*Maras Stasicich mediantis muro comunis*).¹⁰³

Sjeverozapadno od sklopa kuća Radošević i da-

ne knjižnice u Zadru, a ne u Državnom arhivu u Zadru, kako Jelić navodi, vjerojatno pogreškom.

¹⁰² DAZd, SZB, Calcina, B. VII, 1/5, i 121 b 125. 1487. I. *Cuitanus Fritalich q. Matei de vila Paprachiane* prodaje *Tomasio Buich habitator in burgo Nouigradi unum suum domus laboratum in maceriam et cum credo, tabulis coperta cum uno sollaro positus in burgo Nouigradi in confino Porte dicti burgi iuxta Domum Pauli Bubasich et Martincii Branchouich ...a soldos viginti libra dicti...*

¹⁰³ DAZd, SZB, M. A. Sonnsenius, B, jedina, sv. II, Bastardeli, 19. VII. 1519.

sl.5. Katastarski snimak Novigrada iz 1826.g. s označenim sklopom kuća Radošević uz zidine

nas je ulica. To je zapravo prostor sličan trgu omeđen s jugozapada morem, tj. obalom a s ostale tri strane kućama, kao i dvjema ulicama koje se produžavaju jedna prema sjeverozapadu, a druga prema sjeveroistoku i vodi prema Velikim vratima (vrata na istočnoj strani zidina, tj. ulaz u mjesto) kao i do crkve sv. Marije s druge strane ulice, a zapadno od ovih vrata. Kuće Radoševića povezane su u nizu od sjeveroistoka prema jugozapadu, pa sjeverozapadna strana tvori jedan duži zid (sl. 3;3a). Na tom zidu danas nalazi se grb čiji je štit u obliku konjske glave, a njegova je površina dosta oštećena djelovanjem atmosferilija, pa heraldički znakovi nisu vidljivi, čini se da je dio grba na štitu otučen (sl.4). Grb u obliku **konjske glave** nalazi se na pravokutnom polju čiji je rub ukrašen izmjeničnim zubcima. Grb s **konjskom glavom** javlja se krajem 15. st, a ukras sa zubcima upotrebljava se u gotici.¹⁰⁴ Na grbu se dobro vidi jedino urezana 1610. godina na dnu ploče s desne strane 16, a s lijeve strane štita 10. Pri vrhu štita

jedva su vidljivi ostatci glave neke ptice ili neke druge životinje, pantere ili grifona okrenute prema desno, kao i dijelovi tijela, možda krila. Životinja ima na glavi krunu. Poznato je u heraldici da grb Gusića ima na štitu gusku s krunom na glavi. Ovdje se sad postavlja nekoliko pitanja. Da li je grb *in situ* tj. da li pripada ovoj kući? Da li je na grbu prikazana okrunjena guska? Ako je ovo kuća Pritičevića kako su je stekli, tj. da li su je sami izgradili, naslijedili ili je kupljena? Ako je na grbu prikazana okrunjena guska, možda je to grb Gusića tj. Kurjakovića gospodara Novigrada, te ako je grb *in situ* možda možemo zaključiti da je kuća u starijoj fazi pripadala Gusićima. Detaljna analiza grba potvrdit će ili isključiti naše navode. Godina 1610 koja je urezana na grbu dodana je naknadno i vjerojatno ima veze sa spomenutim procesom koji se vodio 1610.g, a možda je grb tada i otučen.

Pritičevića kući s jugoistočne strane navodi se obrambeni zid, međutim pitanje je li se Pritičevića kuća naslanjala na obrambeni zid ili je postojao razmak između zida i kuće? Kuća na kojoj se danas nal-

104 P Z III, str. 172.

sl.6. Novigrad krajem 19.stoljeća sa sklopom kuća Radošević

azi grb nalazi se i na katastarskom snimku iz 1826. g. (sl. 5) To je kuća duljine oko 20 m, a širine oko 4,30 m. Jugoistočno između te kuće i obrambenog zida je prazan prostor širine od oko 3m do oko 4 m. Moguće je to prostor koji je pripadao kući i služio kao dvorište ili vrt. Dok je postojala opasnost kuće se nisu mogle naslanjati na obrambeni zid radi sigurnosti i obrane, pa je postojao razmak između kuća i zida, a što je vidljivo i na katastarskoj snimci još u početku 19. st. gdje se vidi da je između jednog dijela kuća i zida uska ulica, tj. slobodan prostor (sl. 5). S vremenom, kad više nije bilo opasnosti kuće su se proširile i na taj dio, a kasnije neke prislonile i uz zid s jugoistočne strane. Na prikazu Novigrada iz 1708. g., a koji je najtočniji povijesni prikaz Novigrada, na dnu obrambenog jugoistočnog zida na obali (a na položaju današnjeg sklopa kuća Radošević) nalazi se jedna mala prizemna kuća iza nje je kuća na kat s dva prozora na pročelju, koje je okrenuto prema obali i jednim prozorom na lastavici s jugoistoka. Sjeveroistočno od ove kuće u nastavku je kuća koja je pročeljem okrenuta prema sjeverozapadu i odgovara kući na katastarskoj snimci iz 19. st., a koja je dužine oko 20 m, kao i današnjem sklopu kuća na kojoj se nalazi grb. (sl.6)

Kuća Pritičevića u Novigradu prilično se razlikuje od kuće Pritičevića u Ninu, koja se nalazila jugozapadno od crkve sv. Mihovila, tj. hrama. To je bila kuća s dvorištem, vrtom, zdencem i kućicama, onako kako

je izgledala većina kuća u Ninu. U Ninu su kuće imale dvorišta, vrtove, unutar dvorišta i manje kućice, bile su niske, grad nije imao zbijeni izgled, što je uvjetovano prirodnim položajem, slično kao i u Zadru.¹⁰⁵ Franica, udovica Mihovila Ferre, nasljednica dobara Bernardina Pritičevića 1556. g. polovicu kuće Pritičević u Ninu (u četvrti Sv. Mihovila) prodala je Pavlu Kašiću i njegovu bratu Jurju.¹⁰⁶ U ninskom katastru od 1675. do 1677.g popisana je i ova kuća i u vlasništvu je obitelji Kašić, te se kaže da je kupljena na javnoj dražbi od obitelji Ferro. Kuća se nalazila jugozapadno od crkve sv. Mihovila.¹⁰⁷ S ovim je utvrđen i položaj kuće Pritičevića i Ninu. Vrijednost kuće Pritičevića u Novigradu dosta je velika u usporedbi

¹⁰⁵ Petricioli 1969, 307–308.

¹⁰⁶ DAZd. SZB. N. Drasmileus, B, I/1, str. 14–14¹⁵, VI. 1556. Kuća Pritičevića u Ninu nalazila se u predjelu crkve sv. Mihovila koja se nalazila na položaju rimskog hrama..... *vnius domus de muro soleratam positam in ciuitatem None in contrata sancti Michaelis cum suo puteo, horto, domiculis, cameris, et aliis iuribus...*; DAZd, SSD, kut.3, Pbr.61, *Vna casa del quondam miser Bernardin Pritici a Nona con la sua corte granda murada tutta in torno con due casette piccole dentro in corte, et la terza granda stimasimo per nostra conosienza la ditta casa ducati 120.*

¹⁰⁷ Jelić 1900, str. 161. *Muracca discoperta e quasi affatto distrutta del Signor Dottor Cassio da garbin di San Michiele con corte, et horto.* To je dakle ona kuća koju je 1646. g. prvu potpalio Ivan Kašić, o tome vidi: Bianchi 1879, str. 188–191.

s kućom u Zadru čija je vrijednost procijenjena na 200 dukata, kao i s kućom u Ninu čija je vrijednost bila također 120 dukata, ali ovdje nije samo vrijednost stambene kuće već cijelog sklopa koji joj pripada tj. veliko dvorište okruženo zidom, a unutar dvorišta bio je zdenac, vrt i pomoćne kućice.

Gdje su se nalazile dvije zidine Pritičevića u Novigradu, koje se spominju u reambulaciji njihovih dobara, nije nam poznato. Prema formulaciji *casa con due murache* možemo zaključiti da su se nalazile uz samu kuću. Međutim, kada 1565. g. braća Šime, Mihovil, Juraj i Andrija Lukardinović, sinovi pok. Ivana, prodaju jednu zidinu (*muracham*) u Novigradu Petru Prtoriću,¹⁰⁸ od jugoistočne strane te zidine su baštinići Pritičevića *de siroco heredes illorum de Priticii*, od sjeverozapada majstor Vid, kovač, od sjeveroistoka Šime Grgurijević (možda su to kasnije Grgore ili Juranović, tj. Juranovići zvani Grgora, čija kuća je bila sjeveroistočno od današnje kuće Radošević) od jugozapada je Ivan Kopitanović. Ovdje se, svakako, ne radi o kući Pritičevića koja više nije vlasništvo njihovih baštinića, već je vlasništvo Jurja i Pavla Kašića kojima je, kako smo vidjeli, prodana 1562. g. Stoga možemo zaključiti da su to zidine Pritičevića. Zidina i vrt Pritičevića spominju se i 1611. g., kada zbog nje šibenski plemići Ferre vode spor s nasljednicima Ivana Krstitelja Ponte.¹⁰⁹

Što je danas ostalo od nekadašnje kuće ninske plemićke obitelji Pritičević ostaje da se istraži. Kuće su danas ožbukane, pa se ne može vidjeti struktura

zidova i faze njihove izgradnje, a na njima se i u zadnje vrijeme nastavljaju dogradnje i pregradnje.

S ovim smo donekle osvijetlili ninsku plemićku obitelj Pritičević, donijeli osnovne podatke o njihovu rodoslovlju i posjedima koje su imali na ninskom, a posebno na novigradskom području. To je veoma važno jer je srednjovjekovno ninsko plemstvo slabo poznato, a posebno Pritičevići, koji su bili jedna od i najbogatijih i najznačajnijih obitelji, ali izumrlo već sredinom 16. st. Pritičevići od konca 15. st., kao i većina ninskog plemstva, žive u Zadru. Većina njihovih posjeda, a koji su zabilježeni od konca 15. do sredine 16. st. nalazila se na području Nina, zatim Novigrada i Zadra. Za većinu imamo podatak da su ih stekli kupovinom. Njihove kuće bile su u Ninu Zadru i Novigradu. Ovaj rad ujedno je i prilog poznavanju novigradskog podgrađa i položaja i izgleda kuće Pritičević u njemu. Sredinom 16. stoljeća jedan dio posjeda doći će na prodaju kako bi se nadoknadila dota Marijete Pritičević žene pok. Bernardina Pritičevića. Njihovi nasljednici po ženskoj liniji šibenski plemići Ferre i Šižgorići nastaviti će prodavati ostatke zemljišnih posjeda, kao i njihove kuće, pa će ti posjedi i kuće tako doći u ruke njihovih rođaka ninskih i paških plemića Kašića.

NINSKA PLEMIĆKA OBITELJ PRITIČEVIĆ I NJIHOVA KUĆA U NOVIGRADU

Pritičevići su ninska plemićka obitelj čiji se članovi prvi puta spominju u 14. st. Od tada ih sve češće nalazimo u izvorima, osobito kroz 15. st. pa do sredine 16. st. kada izumiru u muškoj liniji. Pritičevići su najvjerojatnije jedna grana nekoga poznatog hrvatskog roda. Najraniji oblik imena ovoga roda je Pritičević, a kasnije se češće javlja i oblik *Priticio*, *Pritizio* ili *de Priticiis*. Prvi poznati član roda Pritičevića je Ivan Pritičević iz Starošana, a spominje se u ispravi iz 1253. g. Članovi ove obitelji istaknuli su se u borbama s Osmanlijama na kraju 15. i samom početku 16. st., te dvojica izgubila i živote, ali u literaturi o povijesti zadarskoga kraja nije im dano zasluženno mjesto. Ova obitelj dala je i hvarskog biskupa fra Franu Pritića (Pritičevića) (od 1510. –1523. g.). Na osnovi arhivske građe i daljnjim istraživanjem danas možemo nešto više reći o ovoj obitelji njihovim posjedima i razlozima reambualacije njihovih posjeda na području Novigrada.

U radu smo se najprije osvrnuli na rod Pritičevića, prikazali rodoslovlje ninske plemićke obitelji Pritičević kao i njihove posjede, osobito one na području Novigradskog distrikta, kako bismo lakše pratili događaje

108 DAZd, SZB, S. Mazzarellus, B, jedina, str. 5, 12. II. 1565. Prezime Prtorić u Novigradu je bilo do 19. st., i u Pridragi (Prtora) do iza Drugog svjetskog rata, kad su odselili u Slatinu u Podravini. Danas Prtorića ima u Kolanu na otoku Pagu, gdje su iz Novigrada odselili 1646. u Kandijskom ratu, kad je stanovništvo Novigrada izbjeglo na Pag i vratilo se nakon devet mjeseci, međutim mnogi su i ostali: Denona, (Novalja) Oštrić, Vlatković, Pernar, Kršulović, Halaburić, Prtorić, Portada. Vidi o tome Jelić 1999, str. 538.

109 DAZd, SZB, S. Venier, B. IV, sv. VI, str. 42, 1611, 16. III. Constituto il sigor Zuane Ferro del signor Pietro Nobili di Sibenico facendo uxorio nomine come eredio come disse pro mitta delli beni delli quondam Pritici Nobili di Nona proindiursi coll'altra mitta delli infrascritti fratelli Cassii....

... in causa che pretende hauer con li heredi del quondam signor Zan Battista Ponte per occasion d'una muracha et corte, et altri ragioni á detta muracha spettanti et pertinenti qual e posta nel Borgo di Nouegradi che fu di ragione come dissero delle detti quondam Nobili Pritici ...

vezane uz njihovu kuću i zidine u Novigradu. Zatim smo nešto rekli o samom izgledu novigradskog *suburbiuma* od druge polovice 15. st. do konca 16. st i tako dali okvir u kojem se nalazila kuća i dvije zidine obitelji Pritičević. Na koncu smo ubicirali i kuću ninskih plemića Pritičevića u Novigradu.

Najznačajniji članovi ove obitelji su: Pavao, Nikola, Frane (kasnije hvarski biskup), Bernardin i Kristofor. Nikola i Bernardin bili su mletački plaćenici koji su ratovali i u sjevernoj Italiji, gdje je Nikola i poginuo pod Pisom. U obrani Nina istaknuo se Pavao, koji se probio sa svojom četom i donio gradu hranu i streljivo. Bernardin je nakon povratka iz Italije služio u Šibeniku, gdje je i poginuo 1507. g. Kristofor je također poginuo u borbi s Osmanlijama kod Nadina. Od kraja 15. st. spominju se i kao stanovnici Zadra (Kristofor).

Bernardin i Lukrecija imali su sina Bernardina o kojem se kao skrbnik brinuo stric Frane. Možda je Bernardin bio posmrče s obzirom što je na oca dobio ime. Bernardin se 1532. g. oženio Marijetom kćeri pok. Pavla Paleologa sina Dominika iz Venecije, nisu imali nasljednika. Bernardin je umro 1554. g. Međutim, Marijeta se uskoro udaje za Ivana *de Vertiisa* iz Kopra i traži da se procijeni imanje njezina muža i da joj se od toga imanja isplati njezina dota. Upravo je isplata dote bio razlog zbog kojeg je Marijeta zahtijevala reambulaciju i procjenu dobara svoga muža, pok. Bernardina Pritičevića, a o čemu je pisao Gunjača ubicirajući sela oko novigradskog Doca.

Posjedi ninske plemićke obitelji Pritičević nalazili su se uglavnom u Ninskom i Novigradskom distriktu. Oko samog Zadra imali su također neke zemlje i vrtove. Kuće su imali u Ninu, Novigradu i Zadru. U Novigradskom distriktu njihovi posjedi su u selima: Čerinci, Biljane, Šprljevi u Docu i selu Pritičevići koje je nazvano po njima. Na ulazu u Novigrad posjedovali su i jedan gonjaj vinograda na položaju Jaz.

Od druge polovice 15. st pa do konca 16. st. Novigrad se u izvorima spominje kao *castrum*, *opido*, *loco* i *borgo* ili *borgo* i središte je šireg područja sjeveroistočnog dijela Ravnih kotara koje se u spomenutom razdoblju naziva distrikt, a nekad i kastelanija. Na vrhu je utvrda (*castrum*, *forteza*), a ispod nje naselje koje se u izvorima naziva *suburbium* (podgrađe) ili češće *borgo*, tj. varoš ili najvjerojatnije *misto*, onako kako ga Novigradani i danas zovu. Naselje je s jugoistočne i sjeverozapadne strane zaštićeno zidinama, dok je s jugozapadne strane more, tj. obala, što je ujedno i prirodna zaštita. Unutar zidina je crkva sv. Marije u jugoistočnom dijelu naselja nasuprot Vratima *borga*, kuća ninskog biskupa (vjerojatno na položaju Biskupija sjeverozapadno pod sa-

mom utvrdom), zatim je tu i *curia comunis*, a na obali po sredini naselja je kaštel Ivana Matasovića. Ovaj kaštel imao je kuću i kulu i služio je za obranu naselja. Izvan zidina, a jugoistočno od mjesta je franjevački samostan sv. Kate s istoimenom crkvom.

Kuće se nalaze na državnom zemljištu za koje njihovi vlasnici državi plaćaju najam, zakup (livel). Međutim, kuća ninskih plemića Pritičevića je na vlastitom zemljištu (*in tereno proprio*).

Kuća Pritičevića u Novigradu prvi put se spominje 1509. g., kada se cijeli posjed Pritičevića na području Novigrada i kuća u Novigradu daju u zakup ser Marku Pribčiću za 100 dukata. Pet godina kasnije, 1514., ser Marko Pribčić ponovno zakupljuje ove posjede i kuću u Novigradu na sljedećih pet godina, ali ovaj put za 80 dukata. U ugovorima se ništa ne govori o položaju i izgledu kuće u Novigradu.

Kuća se ponovno spominje u procjeni dobara pok. Bernardina 1556. g. i reambulaciji tih dobara 1560. g., a na zahtjev njegove udovice Marijete. Već 1562. g. kuća se prodaje, pa se u kupoprodajnom ugovoru određuje njezin položaj, tj. međaši. Kuću kupuju rođaci Pritičevića Juraj i Pavao Kašić, ninski i paški plemić, i to od nasljednika Franice Pritičević udate u Šibenik za šibenskog plemića Mihovila Ferru. U ugovoru se kaže da je kuća pripadala pok. Bernardinu Pritičeviću. Kuća Pritičevića došla je u posjed šibenskih Ferra preko njihove majke Franice, a kćeri Ivana Pritičevića udate za Mihovila Ferru šibenskog plemića budući da od ove grane ninskih Pritičevića nema nikoga više na životu, (a možda nema više ni od onih od Donata Pritičevića. Što se tiče vrijednosti kuće njezina vrijednost je dosta velika u usporedbi s kućom u Zadru čija je vrijednost 200 dukata, a kai i skućom u Ninu, a koja je imala dvorište, vrt ipomoćne kućice i čija je vrijednost bila također 120 dukata.

Kuća Pritičevića u vrijeme prodaje bila je katnica pokrivena kupom, na vlastitom zemljištu (Pritičevića), i nalazi se u *suburbiumu* Novigrada. Međaši kuće su sljedeći: sjeverozapadno je ulica, jugozapadno more, a jugoistočno zid *suburbiuma*. Međaš za sjeveroistočnu stranu nije naveden, već su samo stavljene točkice, vjerojatno pri prepisivanju učisto bilježnik nije mogao pročitati međaš s te strane pa je ostavio prazan prostor. Položaj kuće nam je određen morem i jugoistočnim zidom *suburbiuma*, stoga se kuća može prilično točno ubicirati, i to na položaj većeg sklopa kuća danas u vlasništvu obitelji Radošević i njihovih nasljednika, koje obuhvaćaju prostor na rivi uz jugoistočni obrambeni zid mjesta (*suburbiuma*) što se od tvrđave spušta do mora.

Na sjeverozapadnom zidu kuće Radošević, a koja je sjeverozapadno od obrambenog zida mjesta, danas se nalazi grb čiji je štit u obliku konjske glave, ali je njegova površina dosta oštećena djelovanjem atmosferilija, pa heraldički znakovi nisu vidljivi. Na grbu se dobro vidi jedino urezana 1610. godina na dnu ploče s lijeve strane 16, a s desne strane štita 10, kao i pri vrhu na štitu jedva vidljivi ostatci neke ptice s krunom na glavi. Grb u obliku *konjske glave* nalazi se na pravokutnom polju čiji je rub ukrašen izmjeničnim zubcima. Grb s *konjskom glavom* javlja se krajem 15. st, a ukras sa zubcima upotrebljava se u gotici.

Gdje su se nalazile dvije zidine Pritičevića u Novigradu, koje se spominju u reambulaciji njihovih dobara, nije nam poznato. Prema formulaciji *casa con due murache* možemo zaključiti da su se nalazile uz samu kuću. Međutim, kada 1565. g. braća Šime, Mihovil, Juraj i Andrija Lukardinović, sinovi pok. Ivana,

prodaju jednu zidinu (*muracham*) u Novigradu Petru Prtoriću, od jugoistočne strane te zidine su joj baštinici Pritičevića *de siroco heredes illorum de Priticii*, od sjeverozapada majstor Vid, kovač, od sjeveroistoka Šime Grgurijević Ovdje se, svakako, ne radi o kući Pritičevića koja više nije vlasništvo njihovih baštinika, već je vlasništvo Jurja i Pavla Kašića kojima je, kako smo vidjeli, prodana 1562. g. Stoga možemo zaključiti da su to zidine Pritičevića. Zbog kuće u Novigradu 1610. ninski Kašići vode spor. Zidina i vrt Pritičevića spominju se i a 1611. g., kada zbog nje šibenski plemići Ferre vode spor s Ivanom Krstiteljem Ponte.

Što je danas ostalo od nekadašnje kuće ninske plemićke obitelji Pritičević ostaje da se istraži. Kuće su danas ožbukane, pa se ne može vidjeti struktura zidova i faze njihove izgradnje, osobito što se i danas na njima nastavljaju dogradnje i pregradnje.

SKRAĆENICE

CD	Codex Diplomaticus
HLE	Hrvatska likovna enciklopedija
DAZd	Državni arhiv Zadar
SZB	Spisi zadarskih bilježnika
SSD	Spisi samostana sv. Dominika
PSK	Pergamene samostana sv. Krševana
PZ	Prošlost Zadra
ZKZ	Znanstvena knjižnica Zadar

LITERATURA

Ančić 2005a

M. Ančić, *Srednjovjekovni registri Zadarskog i Splitskog kaptola, Registar Artikucija iz Rivignana*, Fontes, 11, Zagreb 2005, 167

Ančić 2005b

M. Ančić, *Splitski i Zadarski kaptol kao vjerodostojna mjesta*, Fontes, 11, Zagreb 2005.

Antoljak 1962

S. Antoljak, *Izumiranje i nestanak hrvatskog plemstva u okolici Zadra*, Radovi Instituta JAZU, Zadar 1962.

Anzulović 1996

I. Anzulović, *Područje sela Korlata u prošlosti*, Zadarska smotra, 1-3, 1966. 241-280, 242-262

Anzulović 1998

I. Anzulović, *Razgraničenje između mletačke i turske vlasti na zadarskom prostoru 1576. g. nakon Ciparskog rata*, Zadarska smotra, 1-3, Zadar 1998.

Barada 1957

M. Barada, *Starohrvatska seoska zajednica*, Zagreb, 1957, 93-95

Bezić-Božanić 1980

N. Bezić-Božanić *Umjetnički obrt na otoku Hvaru u XVI i početkom XVII stoljeća*, Vijesti muzealaca i konzervatora, Zagreb, 2, 1980.

Bianchi 1879

C.F. Bianchi, *Zara Cristiana*, II, Zadar 1879.

CD 2002

Codex diplomaticus, II, Dodaci, 2002.

Granić 2002

M. Granić, *Paški grbovnik*, Split 2002.

Gunjača 1963

S. Gunjača, *Srednjovjekovni Dolac kod Novigrada*, Starohrvatska prosvjeta, Zagreb 1963.

Grgec 1935

P. Grgec, *Stari štap, koji danas propovijeda*, Napredak, Sarajevo 1935, 111-119

HLE 2005

Hrvatska likovna enciklopedija, Zagreb, 2005, sv. 2, s.v. Dubravčić, Pavao.

Jakšić 1997

N. Jakšić, *Zemunik*, Split 1997.

Jakšić 2000

N. Jakšić, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, Split 2000.

Klaić 1902

V. Klaić, *Građa za topografiju Ličko-Krbavske županije u srednjem vijeku*, Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, Zagreb, NS, 6/1902.

Jelić 1900

L. Jelić, *Spomenici grada Nina*, Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, IV, Zagreb 1900.

Jelić 1989

R. Jelić, *Novigradski distrikt*, Radovi zavoda za povijesne znanosti JAZU, Zadar 1989. 87-173

Jelić 1999

R. Jelić, *Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigradana u Pag (1646)*, Zadarska revija, 5-6, 1999.

Klaić, Petricioli 1976

N. Klaić, I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409. u: Prošlost Zadra II*, Zadar 1976.

Ljubić 1878

Š. Ljubić, *Commissiones et relationes Venetae*, I, Zagreb 1878.

Ljubić 1891

Š. Ljubić, *Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke republike*, knjiga X, 1891. Zagreb.

Ljubović 2003

E. Ljubović, *Grbovi plemstva Like, Gacke i Krbave*, Zagreb 2003, 1-309

Oreb 1973

M. Oreb, *Zaslужni članovi hrvatske provincije Sv. Jeronima franjevac konventualaca od njezina postanka do naših dana*, Split 1973.

Praga 1969

G. Praga, *Atti e diplomati di Nona*, Archivio storico per la Dalmazia XXI-XXII, Roma, 1958. I. Petricioli, *Osvrt na ninske građevine i umjetničke spomenike srednjega i novoga vijeka*, Radovi JAZU, 16-17, Zadar 1969.

Radovi 1969

Radovi Instituta za povijesne znanosti JAZU, 16-17, Zadar 1969.

Raukar 1977

T. Raukar, *Zadar u XV stoljeću*, Ekonomski razvoj i društveni odnosi, Zagreb 1977.

Raukar, Petricioli, Švelec, Peričić 1987

T. Raukar, I. Petricioli, F. Švelec, Š. Peričić, *Zadar pod mletačkom upravom (Prošlost Zadra III)*, Zadar 1987.

Die Adelsfamilie Pritičević aus Nin und ihr Anwesen in Novigrad

Schlüsselwörter: die Adelsfamilie Pritičević aus Nin, Ländereien der Pritičević, das Anwesen der Pritičević und die Stadtmauern in Novigrad, Familie Kašić aus Nin

422 |

DIE PRITIČEVIĆ sind ein Adelsgeschlecht aus Nin, dessen Angehörige das erste Mal im 14. Jahrhundert erwähnt werden. Von da an erscheinen sie immer häufiger in Quellen, dies besonders im 15. bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts, ab wann die männliche Nachfolge ausstirbt. Die Pritičević sind höchstwahrscheinlich ein Zweig eines bekannten kroatischen Geschlechts. Die früheste Form des Familiennamens ist Pritičević, wobei im Laufe der Zeit auch die Formen *Priticio*, *Pritizio* oder *de Priticiis* auftauchen. Das erste bekannte Mitglied der Pritičević ist Ivan Pritičević aus Starošani, der bereits 1253 in einer Urkunde erwähnt wird. Angehörige dieser Familie zeichneten sich in den Auseinandersetzungen gegen die Osmanen in Nadin Ende des 15. und zu Beginn des 16. Jahrhunderts aus, bei denen zwei Mitglieder sogar getötet wurden, auch wenn man ihnen in der Literatur über die Geschichte des Gebietes Zadar nicht den verdienten Platz zuwies. Dieser Familie entstammte auch der Bischof aus Hvar, Bruder Frane Pritić (Pritičević) (von 1510 bis 1523). Anhand von Archivmaterial und weiterer Forschungen kann man heute etwas mehr über dieses Geschlecht, ihre Ländereien und die Gründe der Reambulation ihrer Ländereien im Raum Novigrad sagen.

In dieser Arbeit haben wir uns zuerst auf das Geschlecht der Pritičević bezogen, ihren Stammbaum dargestellt sowie ihre Ländereien aufgezeigt, besonders jene im Distrikt von Novigrad, um die Ereignisse im Hinblick auf ihr Anwesen und die Stadtmauer in Novigrad leichter zu verfolgen. Ferner beschäftigten wir uns mit dem Aussehen des *suburbiums* in Novigrad im Zeitraum von der zweiten Hälfte des 15. bis Ende des 16. Jahrhunderts aufgrund dessen wir die Grenze verdeutlichen konnten, innerhalb welcher sich das Anwesen und die zwei Mauern der Familie Pritičević befanden. Schließlich konnten wir auch das Haus der Niner Adelsfamilie Pritičević in Novigrad räumlich genau bestimmen.

Die bedeutendsten Familienmitglieder sind: Pavao, Nikola, Frane (später Bischof von Hvar), Bernardin und Kristofor. Nikola und Bernardin

waren Söldner der Republik Venedig, die auch in Norditalien kämpften, wo Nikola bei Pisa fiel. Bei der Verteidigung von Nin zeichnete sich Pavao aus, der mit seinem Heer die feindlichen Linien durchbrach und Nahrungsmittel und Munition in die Stadt brachte. Bernardin diente, nach der Rückkehr aus Italien, in Šibenik, wo er 1507 umkam. Kristofor fiel gleichfalls im Kampf gegen die Osmanen bei Nadin. Seit dem Ende des 15. Jahrhunderts werden sie auch als Bewohner Zadars (Kristofor) erwähnt.

Bernardin und Lukrecija hatten einen Sohn namens Bernardin, dessen Vormund sein Onkel Frane war. Zu vermuten ist hier die Tatsache, dass Bernardin ein Nachgeborener war mit Hinblick auf den Umstand, dass er nach dem Vater benannt wurde. Bernardin heiratete Marijeta im Jahre 1532, die Tochter des verstorbenen Pavao Paleolog, Sohn des Dominik aus Venedig, sie hatten keine Kinder. Bernardin verstarb 1554. Indessen heiratete Marijeta kurze Zeit später Ivan *de Vertiis* aus Kopar und ersuchte eine Schätzung des Besitzes ihres Mannes hinsichtlich der Auszahlung ihrer Mitgift aus diesem Besitz. Gerade die Auszahlung der Mitgift ist der Grund weswegen Marijeta eine Reambulation und die Schätzung der Güter ihres Mannes, des verstorbenen Bernardin Pritičević, verlangte, worüber Gunjača schrieb und dabei die Dörfer um den Dolac von Novigrad lokalisierte.

Die Ländereien der Niner Adelsfamilie Pritičević befanden sich überwiegend in den Distrikten von Nin und Novigrad. Um Zadar selbst hatten sie gleichfalls einige Felder und Gärten. Ihre Häuser lagen in Nin, Novigrad und Zadar. Im Novigrader Distrikt befanden sich ihre Besitztümer in den Dörfern: Čerinci, Biljane, Šprljevcin in Dolac und im Dorf Pritičevići, das nach ihnen benannt wurde. Bei der Einfahrt nach Novigrad besaßen sie einen *Gonjaj* (Anm. d. Übersetzers: altes Flächenmass 847,5 do 851,3 m²) Weinberge an der Lokalität Jaz.

Ab der zweiten Hälfte des 15. bis zum Ende des 16. Jahrhunderts wird Novigrad in den Quellen als *kastrum*, *opido*, *loco* und *burgo* oder *borgo* bezeichnet

und ist Zentrum des weit umfassenden nordöstlichen Teils der Ravní kotari, der zur damaligen Zeit ein Distrikt bildet, aber manchmal auch Kastellaneien. Am oberen Teil des Berges befindet sich die Festung (*castrum, forteza*) und unterhalb davon die Siedlung, die in Quellen *suburbium* (Unterstadt) oder häufig *borgo*, bzw. *varoš* oder höchstwahrscheinlich *misto* (=Ort) bezeichnet wird, so wie die Bewohner von Novigrad es auch heute nennen. Die Siedlung ist im Südosten und Nordwesten durch Stadtmauern geschützt, im südwestlichen Teil befindet sich das Meer, bzw. die Küste, die folglich einen natürlichen Schutz bildet. Innerhalb der Stadtmauern befindet sich die Muttergotteskirche im südöstlichen Teil der Stadt gegenüber den Toren der *borg*, das Haus des Niner Bischofs (wahrscheinlich an der Lokalität Biskupija nordwestlich direkt unterhalb der Festung), ferner auch das *curia comunis* und an der Küste in der Mitte der Stadt das Kastell von Ivan Matasović. Dieses Kastell beinhaltete ein Haus und einen Turm, der zur Verteidigung der Stadt diente. Außerhalb der Mauern und südöstlich des Ortes liegt das Franziskanerkloster Sv. Kate und die gleichnamige Kirche.

Die Häuser befinden sich auf staatlichen Grundstücken, wofür ihre Besitzer dem Staat Miete, bzw. Pacht zahlen. Das Haus der Niner Adelsfamilie Pritičević befindet sich auf ihrem eigenen Besitz (*in tereno proprio*).

Das Haus der Pritičević in Novigrad erscheint 1509 zum ersten Mal in Quellen als der gesamte Besitz der Pritičević im Novigrader Raum sowie das Haus in Novigrad an *ser Marko Pribčić* für 100 Dukaten verpachtet wird. Fünf Jahre später, im Jahre 1514, erpachtet *ser Marko Pribčić* erneut diese Ländereien und das Haus in Novigrad für weitere fünf Jahre, diesmal jedoch für 80 Dukaten. In den Pachtverträgen gibt es keine genaueren Angaben über die Lage oder das Aussehen des Hauses in Novigrad.

Im Jahre 1556 taucht das Haus bei der Schätzung des Besitzes des verstorbenen Bernardin erneut in Quellen auf sowie bei der Reambulation dieser Güter 1560 auf Verlangen seiner Witwe Marijeta. Bereits 1562 wird es verkauft, so dass im Vertrag die Lage des Hauses, bzw. die Grundstücksgrenzen festgelegt werden. Das Haus wird von Verwandten der Pritičević erworben, von den Adligen Juraj und Pavao Kašić aus Nin und Pag, die Erben von Franica Pritičević sind, die in Šibenik mit dem Adelsmann Mihovil Ferra aus Šibenik verheiratet war. Im Vertrag steht, dass das Haus dem verstorbenen Bernardin Pritičević gehörte. Das Haus Pritičević kam in den

Besitz der Familie Ferra aus Šibenik über ihre Mutter Franica, Tochter des Ivan Petričević und Frau des Adelsmannes Mihovil Ferra aus Šibenik, da der Familienzweig der Niner Pritičević keinen lebenden Angehörigen mehr aufwies (zudem gab es vermutlich auch keine Nachfolgen von Donat Pritičević). Bezüglich des Hauses kann man sagen, dass sein Wert im Vergleich zum Haus in Zadar ziemlich groß war, welches 200 Dukaten wert war, aber auch zum Haus in Nin, das einen Hof, Garten und ein anliegendes kleines Häuschen hatte und dessen Wert ebenfalls 120 Dukaten betrug.

Das Haus der Pritičević war zum Zeitpunkt des Verkaufs ein einstöckiges Gebäude mit Ziegeldach auf eigenem Grundstück und befand sich im *suburbium* von Novigrad. Die Grenze des Hauses, bzw. Grundstücks war wie folgt: nordwestlich befand sich die Strasse, südwestlich das Meer und südöstlich die Mauer des *suburbiums*. Die nordöstliche Grenze war nicht angegeben, sondern nur mit Pünktchen im Dokument markiert. Man vermutet deshalb, dass der Notar bei der sauberen Abschrift die Grenze auf dieser Seite nicht ablesen konnte und demzufolge einen Freiraum an dieser Stelle ließ. Die Lage des Hauses ist durch das Meer und die südöstliche Mauer des *suburbiums* bestimmt, demzufolge kann das Haus ziemlich genau lokalisiert werden. Es handelt sich dabei um die Lage des größeren Häuserkomplexes im heutigen Besitz der Familie Radošević und ihrer Erben, die den Raum an der Promenade entlang der südöstlichen Verteidigungsmauer der Stadt (*suburbium*) umfasst, die sich von der Festung bis hinunter zur Mauer erstreckt.

An der nordwestlichen Hausmauer der Radošević, die nordwestlich der Verteidigungsmauer der Stadt liegt, befindet sich heute ein Wappen, dessen Schild in Form eines Pferdekopfes ist, doch ist seine Oberfläche aufgrund atmosphärischer Einwirkungen ziemlich beschädigt, so dass die heraldischen Symbole nicht erkennbar sind. Auf dem Wappen ist lediglich die Jahreszahl 1510 klar lesbar, im unteren Teil des Wappens auf der linken Seite befindet sich die Zahl 15 und auf der rechten Seite des Schildes die Zahl 10. Im oberen Teil sind die Überreste einer vogelähnlichen Darstellung oder stark stilisierten Lilie schwach erkennbar. Das Wappen in Form eines *Pferdekopfes* befindet sich auf einem rechtwinkligen Feld, dessen Kante mit abwechselnden Zacken verziert ist. Das Wappen mit *Pferdekopf* tritt Ende des 15. Jahrhunderts in Erscheinung und die Zackenverzierung in der Zeit der Gotik.

Die Lage der beiden Mauern der Pritičević in Novigrad, die in der Reambulation ihrer Güter erwähnt werden, ist nicht bekannt. Anhand der Aussage *casa con due murache* können wir folgern, dass sie sich unmittelbar am Haus befanden. Als jedoch die Brüder Šime, Mihovil, Juraj und Andrija Lukardinović, Söhne des verstorbenen Ivan, im Jahre 1565 eine Mauer (*muracham*) in Novigrad an Petar Prtorić verkaufen, befindet sich das Anwesen der Pritičević-Erben (*de siroco heredes illorum de Priticii*) auf der südöstlichen Seite dieser Mauer, der Schmied Vid auf der nordwestlichen Seite und Šime Grgurijević auf der nordöstlichen Seite. Hierbei handelt es sich sicherlich nicht um das Haus der Pritičević, welches nicht mehr im Besitz ihrer Erben ist sondern nun Eigentum

von Jurja und Pavao Kašić ist, denen es, wie bereits erwähnt wurde, 1562 verkauft wurde. Demzufolge kann gefolgert werden, dass es die Mauer der Pritičević ist. Wegen des Hauses in Novigrad befindet sich die Kašić Familie im Jahre 1610 im Rechtsstreit. Die Mauer und der Garten der Pritičević werden auch 1611 erwähnt, als die Adelsfamilie Ferra wegen ihnen einen Rechtsstreit mit Ivan Krstitelj Ponte führt.

Was heute vom ehemaligen Haus der Niner Adelsfamilie Pritičević übrig geblieben ist, bleibt zur weiteren Erforschung offen. Die Häuser sind heute mit Fassaden bedeckt, so dass die Struktur der Mauern und die Bauphasen nicht sichtbar sind, besonders im Hinblick auf die Tatsache, dass auch heute Um- und Anbauten dort stattfinden.